

MARIE OMELČENKOVÁ

MÉ DOJMY Z JUGOSLAVIE

PRAHA 1935
„SLOVANSKÁ ŽENA“

SLOVANSKÁ TISKÁRNA AL. FIŠER, PRAHA-STRAŠNICE

Petr II., král Jugoslavie.

MARIE OMELČENKOVÁ

MÉ DOJMY
Z JUGOSLAVIE

43 OBRÁZKY

PRAHA-1935
„SLOVANSKÁ ŽENA“

Praha—Lublaň.

Již po tři roky jsem toužila navštívit Jugoslavii a jmenovitě navázati styky s různými ženskými organisacemi a popracovati si v knihovnách, abych sebrala látku pro svou monografii „Slavjanská žinka“ (Slovanská žena).

Od r. 1927 jsem měla styky s redakcí „Ženský svět“ v Lublani, kde jsem i uveřejňovala své články a pilně, podle možnosti, sledovala práci jihoslovanských žen v ženském tisku jihoslovanském, ale to vše bylo příliš málo. A proto, když jsem v roce 1934 měla příležitost navštívit Jugoslavii, již předem jsem se radovala z toho, že se konečně osobně seznámím se všemi, jež jsem znala z dopisování a z časopisů.

Když jsem však 9. VII. 1934 večer opouštěla Zlatou Prahu, sevřelo se mi srdce, a to nejenom proto, že jsem zde zanechávala mně nejdražšího člověka, ale i proto, že za 15 let svého vyhnanství jsem našla druhou milou otčinu v Slovanské Matičce Praze.

Poslední sbohem. Praho! — a rozhlížím se ve svém kupé. Postrašili mě nepohodlím cestování v III. třídě, třeba i rychlíku, ale v našem oddělení pro nekuřáky s místem pro čtyři osoby bylo velice čisto, útulně. Mými sousedy jsou novomanželé — inženýr — Čech a jeho man-

želka — Němka, kteří jedou až do Kalkuty, a mým protějškem jest 16tiletá dívka — Němka, jež jede do Lince; můžeme se dobře vyspati až na rakouské hranice. Inženýr má starosti se svou cizí valutou, které potřebuje pro dalekou cestu až do Indie, já však takových starostí nemám — neboť jakou valutu může míti žurnalistka a k tomu ještě emigrantka. Obávám se však trochu prohlídky pasové, pomyslí-li si, kolik starostí a práce mi to dalo, než jsem dostala visum na svůj nansenovský pas.

A hle, již jsou hranice — připravuji si pas, svá dvě zavazadla, jedno s trochou prádla a oděvem, druhé napěchované různými časopisy a ukrajinskými knihami.

Ale úředníci i četníci byli tak laskaví, že neotvírali ani mých kufrů, a ani v mém pasu nenašli nesrovnalostí.

„Díky československým a rakouským úředníkům“, říkám si v duchu, „že neznepokojovali starou ženu“.

Projíždíme Rakouskem, krajinou vysokých Alp. Vlak těžce supí a stoupá nahoru, prolétá temnými dlouhými tunely, a když vyjedeme ze smutné temnoty, kocháme se pohledem na krásu Alp s malinkými vesničkami a jako hračky chaloupkami rakouského rolníka. Tam v údolí, mezi Alpami vedle železničních kolejí bělají se silnice, a někdy se tam mihne zaprášené auto, ale většínou vidím jenom vozy s jedním koněm vezoucí seno nebo dřevo. Chudá krajina!

Mnohde na vysoké skále porostlé stromy vé-

vodí nad údolím zámek, svědčící o tom, že zde kdysi vládl meč...

A již se blížíme k jihoslovanským hranicím.

Slovinsko-Julské Alpy.

Promlouvám s úředníky svým „slovanským esperantem“, trochu srbsky, trochu slovinsky, ale bratři Jihoslované mi dobře rozumějí a rovněž mne neobtěžují prohlídkou; vždyť stejně nemůže vézti nic nebezpečného žena -- emigrantka. Ale

hlavní příčinou toho jest úcta k mému pasu, který je sice nansenovský, ale je vydán ve Slovanské Praze, a proto nemám obtíží na hranicích. Na železničních stanicích čtu již názvy slovinské. Jedeme Slovinskem; jména na nádraží jsou uvedena latinkou a cyrilicí.

Zdá se, že je to krajina stejné německé kultury, tytéž Alpy, ale již chyše a lidé vedle nich nebo na polích jsou odlišní — podle oděvu Slované. Ženy i muži ve svém národním kroji — je neděle — pospíchají do kostela. V Slovinsku se všude nad údolím tyčí na vysoké hoře, v bujné přírodě — kostel. Zde vládne kříž a ne meč...

Ženy jsou miniaturní, mrštné, muži vysokí — černí.

Projíždíme Mariborem, to je štyrský Meran. Maribor (50.000 obyvatelů) leží na horním toku Drávy, která stéká s hor a rozlévá se po Drávské nížině „v objetí Pohorje a Kozjaku“; je to druhé největší město Slovinska. Maribor má příjemné podnebí, poněvadž je chráněn před studenými větry pahorkatinou, má mnoho krásných sadů a parků. Každoročně se v něm koná od 5. do 15. srpna slavnost „Mariborský týden“. Na výstavě je zastoupeno vše, čeho Maribor dosáhl na poli kulturním a hospodářském. Vzpomínám si na Jana Sedivého, který je profesorem gymnasia a tak krásně píše o Ukrajincích v slovinských časopisech. Hledám očima, kde je toto gymnasium, ale vlak již odjíždí...

Později v Lublani jsem se seznámila s Ukrajinou, jež žije v Mariboru a která, dověděvši se z časopisů, že přijela do Lublaně Ukrajinka,

Omelčenková, schválně přijela do Lublaně, aby poznala Ukrajinku z Prahy... Paní A. J. mi vypravovala, že v krásném Mariboru naleznou cizinci úplné pohodlí v dobře zařízených hotelích a horských chatách, že Maribor slyne svými světoznámými víny „Pekrčenem“, „Jeruzalemčanem“, „Ljutomerčanem“, „Haložanem“ a j. Mimo to se v Mariboru pěstuje neméně známé jižní ovoce, kterého se ročně velké množství vyváží do ciziny.

Maribor je staré město, jehož základy položili hrabata Sponheimští již ve XII. století vybudováním hradu na „Piramidě“. Výhodná poloha přivábila obyvatelstvo, které se usazovalo pod hradem a r. 1257 se objevilo jméno „město Maribor“.

Během staletí statečně odolávali obyvatelé Mariboru požárům, tureckým vpádům a socha Panny Marie na Hlavním náměstí zůstala jako památka na to, že odolal Maribor i mору... Město se zvolna rozšiřovalo přes pobožené hradby; teď se rozložilo na obou březích Drávy a dnes je kulturním a hospodářským střediskem severního Slovinska. Během posledních let bylo vystavěno na obvodu města několik továren textilních, železářských, dřevařských a koželužských.

Na ostrově uprostřed Drávy je krásná plovárna s pěknou polohou a nejmodernějším zařízením a pohodlím. Plovárna má tři basény; jeden pro sportovce.

Z Mariboru je nejvýhodnější autobusové spojení do bližších i vzdálenějších letovisk a lázní: do Ptujе, Rogašké Slatiny a j.

Celje, bývalé historické římské město Claudia Celeia, leží při ústí Voglajny a Saviny, obklopené Miklavžovými horami. Celje má slavnou minulost, o níž svědčí starý hrad s pamětihodnými rozvalinami bývalého sídla celských hrabat; má četné historické a kulturní památky... Ale již má býti brzo Lublaň.

Slovinsko-Rogaška Slatina (lázně).

Na nádraží jedné stanice vidím několik žen — vesničanek, nesoucích na hlavách velké džbery plné malin. Štěbetají mezi sebou a lehce obracejí hlavy na všechny strany. Dostávám strach — což kdyby jim džber spadl, ale kdepak! Vstupují do vozů, aniž snímají s hlav sladké červené břemeno. Ve voze je však sňaly a slušně rozlo-

žily své sukně na lavici. Ihned si vyndaly z kapses buď modlitební knížku, anebo noviny, a dokonce jedna z nich čte knížku „Kalendář družbe sv. Mohorja v Mariboru“. Je to velmi pěkně vydaný almanach.

A již se blíží první cíl mé cesty, Lublaň. Předem se již těším, že osobně poznám všechny ty milé, sympatické redaktorky a spolupracovnice milého mi „Ženského světa“.

Bílá Lublaň.

Lublaň, bílá, krásná Lublaň, jest srdcem Slovinska, jež je pokládáno za jihoslovanské Švýcarsko. Lublaň jest výborným a laciným letním pobytem.

Město je široce rozloženo na březích řeky Lublanice mezi horami pokrytými hustým lesem, nad nimiž se zdvíhají vysoké vrcholky Karavanek a Savinských Alp.

Řeka Lublanice obtéká mohutným obloukem Zámecký vrch, na kterém je starobylý Grad, někdejší pevnost, s jehož terasy se možno kochati pohledem nejenom na celou Lublaň, ale i na krásné okolí a na Alpy. Jednou asi tři hodiny seděly jsme s paní Milkou Martelancovou, redaktorkou Ženského Světa, na terase „Gradu“ a kochaly se rozhledem; viděly jsme přistání cestovního letadla z Prahy a paní Martelancová mi vypravovala, jaký veliký vliv měla na ni česká kultura, zvláště jak mnoho se naučila od českých sociálních institucí a jak se snažila uplatniti tyto své poznatky v prospěch svého národa.

Město Lublaň má své velké dějiny. Jest pravděpodobné, že již báječný Jason procházel se svými Argonauty těmito krajinami. V nedalekých slatinách „Lublansko barje“ byly kolové stavby lidí z mladší doby kamenné. Pak Římané zalo-

žili na tomto strategicky důležitém bodě město Emonu asi r. 34 před Kristem. Tlusté zdi římské pevnosti jsou zachovány dodnes uprostřed města a dodávají této části (Mirje) vábivého vzhledu.

Lublaň — Grad.

Ve středověku vzniklo na pravém břehu Lublanice nové město (kolem r. 1146) „Lubigana“. Ponenáhlu se město rozšiřovalo i na levý břeh řeky a na úpatí Zámeckého vrchu. Lublaň byla obchodním střediskem, neboť stála na cestě ze západní Evropy na východ a na jih.

Lublaň přežila mnoho politických a přírodních otřesů. V napoleonské době byla hlavním městem Ilyrských provincií a roku 1821 zasedal tam lublaňský kongres. O této době svědčí Na-

poleonův trg (náměstí) s obeliskem Ilyrie a Kongresní trg se „Zvezdou“.

Zemětřesení v r. 1895, kdy bylo pobořeno mnoho domů, bylo příčinou, že se Lublaň zmodernisovala — povstaly tam velké moderní budovy, město nabylo rázu kulturního, evropského města. Přes to se však zachovalo i dodnes na břehu Lublanice kolem Zámeckého vrchu několik domů z dob baroku a renaissance. Kromě toho vábí cizince krásné barokové budovy: katedrála s kupolí, františkánský kostel při ženském klášteře, kostel sv. Jakuba, krásná budova magistrátu se sloupovou dvoranou a arkádovým nádvořím a j. Všude v těchto památkách jsem hledala díla sochařská od Františka Robby a malířská od Jelovška, Mencingra a j. vynikajících umělců, které jsem poznala z románu „Umirajoče duše“ od Ilky Vašetové, vynikající slovinské spisovatelky.

Dnes má Lublaň 70.000 obyvatelů; všechny části města jsou spojeny tramvají, hlavní ulice a třídy jsou široké, všude ideální čistota. Velice příjemně mě překvapila neobyčejná zdvořilost průvodčích elektrických drah — průvodčí pomůže dámě při vstupování i vystupování a při tom uslyšíte „Ruku líbám“.

V Lublani jsou dvě divadla, pro činohry a opery, obě velice krásné budovy, nejlepší je však Opera. Národní museum s bohatými sbírkami z doby předhistorické také je velice zajímavé pro cizince. Krásná je budova university, jež má 5 fakult, moderně zařízené vědecké ú-

stavy a rozsáhlou, ačkoliv nedávno založenou, knihovnu, jež však již nestačí pro širokou veřejnost. Při Polanském lyceu je Studijní knihovna, kde jsou sebrány všechny prameny slovinského písemnictví.

Lublaň — Nebotičnik.

Lublaň má také moderní třináctiposchoďový mrakodrap „Nebotičnik“, s jehož teras je krásný rozhled na celé okolí. Kochala jsem se i já s kavárenské terasy krásným rozhledem po celé Lublani a mile jsme hovořily s paní Marijanou Groseliovou, která mi vypravovala o svých dojmech ze sokolského sletu v Praze, na kterém byla jako malá holčička se svým tatínkem... A po druhé mě pozvala na kávu choť ministra paní Novaková, která se věnuje podpoře studujcí mládeže; musela jsem jí vypravovati, jak žije a pra-

cuje studující mládež v Československu. Slíbila jsem této vynikající sociální pracovníci, že napíši pro ni studii o československé studující mládeži. Nejvábnejší v Lublani jsou rozkošné sady, moderní park Tivoli a přirozený Rožnik a Podrožnik, oblíbená místa pro procházky. S libostí vzpomínám, jak krásně jsme se procházely stinnými alejemi s paní Maricí Bartolovou, odpovědnou redaktorkou Ženského světa, a jak výborně mi tam chutnala dobrá káva se smetanou a samožitný chléb s vonějícím máslem. Paní Bartolová je také, jako všechny ženy, které jsem potkala a poznala v Jugoslavii, veliká slovanofilka.

Lublaň jako krásné, moderní město a jako město starobylých památek může přivábiti turistu-cizince, ale mne nejvíce zajímalo, jak pracují slovinské ženy, jak se zúčastňují života svého národa a státu.

„Jihoslovanská jazyková a etnická plemena zahrnují v sobě čtyři slovanské národy: Bulhary, Srby, Chorváty a Slovince. Máme si co naříkati na Turky, Němce a Maďary, že nás v historii rozdělili a mezi sebou štváli, takže naše dlouholetá štvаницe nás úplně osamotnila“, tak mi psala jedna slovinská redaktorka na počátku naší písemné známosti.

Slovinci jako neveliká větev Slovanstva, asi půl druhého milionu, byli po světové válce rozděleni mezi Jugoslavii a Itálii. V Itálii v krajině tak zvané Julské žije asi půl milionu Charvátů a Slovinců. Střediskem této národní menšiny ještě před světovou válkou byl Terst, Gorica a Opatija.

Slovinky v Itálii byly ochránkyněmi a zachovatelkyněmi slovanské řeči a národnosti; ještě do r. 1927 tam byl rušný život kulturní. Ale jak žijí Slovinci pod vládou Mussoliniho, myslím, ví každý.... „Nemáme žádných, ani kulturních, ani politických, ani lidských práv. Zrušeny jsou všechny slovinské a vůbec slovanské kulturní spolky a sdružení, není povolena většina dříve vycházejících časopisů, takže dnes nemají Slovinci ani jeden časopis, ani je nesmějí dostávat z Jugoslaviie... Škrtnuta jsou jména slovanských krajů a nahrazena italskými, zavřeny všechny školy, a vzali nám i naše křestní jména a nahradili je italskými, takže nemůžeme poznati sami sebe“, píše jedna slovinská žena z Itálie. Slovinci žijící v Itálii a v Jugoslavii nemohou míti žádných styků, poněvadž italská vláda horlivě pronásleduje Slovince .

Slovinci v Jugoslavii žijí jako rovnoprávný a rovnocenný národ svého milovaného státu a jsou velice vyspělým národem, považujeme-li hojnost časopisů a knih za kulturní vyspělost. Skutečně bije do očí množství časopisů a knih, jež jsou vystaveny v četných knihkupectvích na hlavních třídách Lublaně.

Slovinské ženy mají asi osm ženských časopisů a ještě v každém deníku je zavedena ženská hlídka; ale o ženských listech promluvíme později.

Mým hlavním cílem bylo však studovati v knihovnách a archivech ženskou literaturu, časopisy a pokud možno výkazy práce různých ženských spolků. Kolik zajímavého materiálu o kulturních vzájemných vztazích slovanských žen jsem našla,

jmenovitě ve starých ročnících některých ženských časopisů! Proti době dnešní bylo dříve více těch, kdož se zajímali o osud své sestry Slovanky. Ale o tom doufám napsati zvláštní studii.

Slovinsko-lidové kroje s Kranjské Gory.

Slovinské ženy jsou sdruženy v několika ženských spolcích. Svaz jihoslovanských žen v Lublani sdružuje všechny spolky, jako „Ženski pokret“ (ženské hnutí), „Splošno žensko društvo“ (Ústřední ženské sdružení), které je jeden z největších ženských spolků, Kolo jihoslovanských sester v Lublani a j. Bohužel byla jsem v „mrtvé sezoně“, všechny funkcionářky byly někde na

letním bytě (ačkoli podle mého názoru je Lublaň nejlepším letoviskem...), takže jsem se nemohla prakticky seznámiti s prací ženských spolků. Přece jsem však prohlédla ženskou knihovnu, v které jsem našla kromě krásné literatury původní a překladové, velice hojně zastoupené vynikajícími spisovatelkami a spisovateli, všechny ročníky jihoslovanských ženských listů a feministickou literaturu. Prohlédla jsem také dívčí odborné školy „Mladika“ nejmodernější zařízenou školu s pensionátem, a „Marianum“, školu pro přípravu zemědělských hospodyněk, která je organizována podle českých dívčích škol zemědělských, a spolek „Atena“, který pěstuje tělocvik a sport. Ale nejvíce jsem pracovala v studijní knihovně Polanského lycea, kde jsem sebrala mnoho materiálu pro svou knihu „Slovanská žena“. Také osobně jsem poznala několik vynikajících slovinských spisovatelek, redaktorek a kulturních i sociálních pracovnic, které mi ochotně poskytly potřebný materiál. Když jsem na zpáteční cestě přednášela v Lublani, byla na mé přednášce velice hojná návštěva vynikajících žen.

Prohlédla jsem si pensionát ženského spolku „Kneginja Zorka“, který má za úkol připravit nadanou mládež, děti chudých rodičů, pro vlastní cestu do života. Předsedkyní spolku je paní Franja Tavčarjová a jednatelkou paní Marjana Graselljová. 18 dam, členky širšího výboru, vykonávají dobrovolně funkce maminky-hospodynky. Zde seznámila jsem se s paní Marií Martínkovou, chotí tajemníka československého konsu-

látu, kterou znám ještě z Prahy, když se rovněž právě zajímala o činnost tohoto spolku. Paní Martínková se již dobře naučila slovinsky a navazuje těsnější styky se slovinskými ženami, právě tak

Pavla Hočevvarjová, redaktorka.

jako paní konsulová Ševčíková, která dokonce několikrát již přednášela slovinsky v ženských spolcích a v radiu o českých záležitostech. Slovinské ženy velmi krásně mluvily o činnosti manželů Ševčíkových pro utužení slovanské vzájemnosti.

Dvacet dva dny jsem ztrávila v milé mi Lublani, jež mi připomínala některé z našich měst tam, na dalekém Kavkazu v mé milované otčině Kubáni... Byla jsem hostem paní Pavly Hočevarjové, literární redaktorky Ženského světa.

To je vilová část Lublaně — „Mirje“ — každá vila, každý rodinný domek stojí obklopen zahradkou a dvorkem. Plot je nízký, průhledný, takže se zraky chodce kochají krásou květů. Některé vily se nezmohly ještě na oplocení své zahrádky a tak přímo na ulicích bujně rostou různé keře jifin a pod nimi se rozprostírají a stkví všemi odstíny žlutých barev řeřichy. Jednotlivé květy vylézají z plotu a pokoušejí chodce. Nikdo je však neutrhne. Ale u mé hostitelky rostou na chodníku ulice nejenom květy, ale i keře malin, a mezi nimi se červenají jahody... A tam u našeho souseda bylo by možno natrhati si překrásné okurky... Ale jaký kulturní národ je zde — nikdo, ba ani rozpustilé děti, jež často v celém houfu, jako ptáčci, štěbetajíce, pobíhají, nevezmou cizí majetek...

Laskavostí paní Fráni Tavčarjové — dvorní dámy královny Marie — byla jsem pozvána, abych ztrávila nějaký čas na břehu Jadranu v dětském domě Fráni Tavčarjové.

Na pobřeží tyrkysového Jadranu.

Dne 2. VIII. 1934 se sešli na peroně lublaňského nádraží dospělí i děti, hoši i děvčata od 8 do 18 let s košíky a balíky. Je to kolonie „Kola jugoslovenskih sestara“ (Kolo jihoslovanských sester) v Lublani. „K moři, k moři..“ slyšeti je se všech stran.

I mne šly doprovoditi členky redakce a administrace „Ženského světa“, dokonce cukrovinky mi přinesly, „aby mi nebylo cestou smutno“, ale to spíše proto, abych nezapomněla na sesterskou pohostinnost a podporu milého redakčního sboru.

Děti z Lublaně i okolí se pod vedením vychovatelek chystaly do Dětského domu Fráni Tavčarjové na břeh romantického Jadranu v Krajevici.

A i my — několik dospělých — většinou učitelky — jedeme také tam, abychom se spolu s dětmi ohřály na sluníčku, nadýchaly krásného mořského vzduchu a odpočinuly si od starostí a práce celého roku. Paní Gašperlingová, hospodyně domu, a její pomocnice pečlivě nás umisťují ve třech vozech, jež nám laskavě poskytl ředitelství státních drah.

Vlak se dal do pohybu. Všichni jsme u oken.

Poslední sbohem Lublani a všem těm, kdož nás doprovázeli...

Děti jsou veselé. „K moři, k moři... Zítra se již budeme koupati“. ...Jenom malá jedna dívka si zaplakala pro maminku. Ale vstoupila paní Šotová a uklidnila ji — a podělila nás všechny cukrovinkami. Myslím si, že „je to asi matka kolonie“. A skutečně po celou dobu všechny starosti, spojené s hospodářstvím, všechna odpovědnost za 136 osob, dětí i dospělých, spočívaly na paní Šotové, ale ona je zdolávala velmi dobře.

Náš obyčejný vlak se zastavuje na každé stanici a vychovatelky neustále vysvětlují dětem, jakými jedeme krajinami, čím se vyznačují, vyprávějí krátké dějiny každého města. Jak prospěšná je taková cesta pro děti! Naučí se prakticky zeměpisu svého kraje a zamilují si svou vlast.

Na různých nádražích vstupují do našich vozů členové kolonie — to jsou děti z různých krajin, různé národnosti, náboženství, různých vrstev společnosti, ale všechny mají potřebu odpočinouti si, získati síly a zdraví — téměř všechny tyto děti jsou děti chudých rodičů anebo sirotky.

Děti přicházejí z různých krajin Jugoslaviie, a jsouce měsíc i více v kolonii, seznamují se blíže mezi sebou, navazují vzájemné přátelství a to je pro budoucí spolupráci ve veřejných i státních věcech velice důležité, neboť lépe pochopí vzájemnou psychologii. To je rovněž dobrá stránka kolonie „Kola jugoslovenskih sestara“.

Ve voze je rušno. Vidouc ty milé dětské oči, jež jeví takový zájem o všechno, mám i já touhu

Franja Tavčarjová, dvorní dáma.

promluvit s dětmi. Ale stydím se před nimi za svou nesprávnou slovinštinu, kterou jsem se dorozumívala s dospělými lidmi v Lublani. Přes to však jsem se rozhodla obrátit se na ně svým vlastním „slovanským esperantem“, v němž užívám více českých slov, protože si myslím: „Jistě česká řeč je v Jugoslavii, jež je v úzkých bratrských stycích s Československem, známější než jiné slovanské řeči“. A skutečně.

Jedna hezká dívka se světlemodrýma očima odpovídá mi čistou češtinou. Jsem mile překvapena. „Jste snad Češka?“ táži se jí. „Ne, moje maminka je Češka a otec je Slovinec“. „A já jsem Češka“, vskočila do řeči druhá dívka, brunetka. „Můj tatínek je Čech a matka Slovinka“, dodává. „Obě dobře mluvíme česky, slovinsky a umíme i srbocharvátsky, protože se to učíme ve škole“, znovu připomíná blondýnka se světlýma očima. Tak se počalo moje seznámení s dětmi.

Vychovatelky již dávají povel ke spánku a pomáhají dětem zaříditi se co nejpohodlněji. Ale v jednu koutě vagonu, kde se usadili chlapci, je stále neklid. Slyším vychovatelky, jak se obracejí na chlapce srbocharvátsky a žádají je, aby nešpinili dobrého jména jihoslovanské mládeže, „vždyť s námi jede profesorka Ukrajinka, cizinka.“ Jdu, abych si udržela svou autoritu. Dva chlapci se tak mile přitulili jeden k druhému a přikryli se jednou příkrývkou. Táži se jich: „Jste bratři?“ „Ne — já jsem Srb“, hrdě zvedl hlavu hoch — „jsem pravoslavný“. „A já jsem Charvát — katolík“, dodal druhý; znovu se k sobě s lás-

kou přitulili. „Hle — myslím si — to je nejlepší bratrská vzájemnost.“ Nejsou sice dětmi jedněch rodičů, ale jsou dětmi jednoho státu, syny jednoho slovanského plemene, od dětství se vychovávají v bratrské lásce, upřímnosti, porozumění.

Kraljevica — dětský dům Fr. Tavčarjové.

Bylo dosti místa, dobře jsme se vyspali a o 5. hod. všichni jsme byli zase u oken. Vlak supěl, těžce lezl do kopce. Bylo viděti krajinu s řídkým obyvatelstvem. Hory, lesy a tam kdesi dole daleko pod námi malinké chatky. Vylezli jsme tak vysoko, že pod námi nad lesem plynou mraky, pohybují se jako mořské vlny. Zdálo se mi, že je to již moře, šedivé jeho vlny bijí se o skály, ale ne, to jsou mraky mezi horami... Ale děti, jež nejedou po prvé do domu Fráni Tavčarjové

na prázdniny, křičí: „Moře, moře“. A já nyní vidím, že jsme na vysoké hoře a tam daleko dole pod námi je skutečně voda, moře. A již slyším „Bakar“. Na břehu mořské zátoky vidím malinké chatky, neboť tak daleko dole je tento „Bakar“, přístav, z něhož motorovým člunem musíme se dostat přes Bakarskou zátoku do domu Fráni Tavčarjové. Myslím si: „Jak se dostaneme s takové výše až tam na břeh, vždyť Bakar je přímo „pod našima nohama“, stačí snést se rovně dolů.“ A náš vlak se kroutí již serpentinou nad Bakarem, — který jednou je napravo, jednou nalevo, a již jsme na břehu — pět kroků od vody.

Kam oko dohlédne, šíří se moře v své nádheře... Tu je jak stříbrná deska hladká, tu šplíchá, břehy bičuje, tu laskavě omývá... A tam daleko leskne se bíle... Na obloze plyne bílý obláček... Všichni jsme u vody, tak je příjemné šplouchati rukama v teplé slané vodě...

Drobné bárky s bílými plachtami v slunci se táhnou jako obrovští bílí ptáci mávajících křídly v slunci, a tam v dálce se míhají jako bílí motýli nad tyrkysovými vlnami a již mizejí zcela.

Od Bakaru nad mořem se vine dlážděná cesta až do samého domu Fráni Tavčarjové, asi tři hodiny pěšky... Část kolonistů odváží motorový člun.

Bakar je velice pěkné staré město, na břehu překrásné, tiché zátoky. Je tam nemálo starobylých patricijských paláců i starobylý zámek Frankopanův, starobylý chrám a hřbitovy patricijů. Vysvětlují mi, že to je lázeňské město; má

hotely, soukromé domy pro hosty a překrásné „kupaliště“ (lázně). Z Bakarů jsou zajímavé, překrásné výlety do okolí. Nad zátokou se vine dobře upravená cesta do Bakarů, malinkého městečka s bílými chatkami, jež se stáčí v zeleni smrčků a borovic.

Ale již se vrátil motorový člun i pro nás...

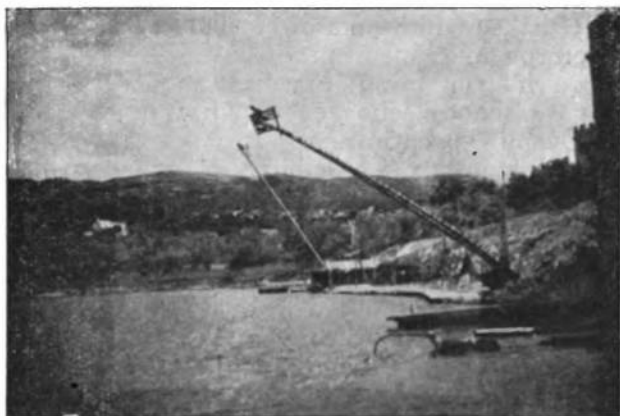
Motorovým člunem přetínáme bakarskou zátoku a hle, na mysu je veliký, moderní šedivý palác — schody jeho se koupají v moři. To je dům Fráni Tavčarjové.

Slovinské ženy zakoupily starobylý zámek, zmodernisovaly jej a přizpůsobily na dům odpočinku pro kolonii „Kola jugoslov. sester v Lublani“. Tak slovinské ženy uctily 60. výročí narozenin své milé Fráni Tavčarjové, vynikající kulturní a sociální pracovnice. Fráňa Tavčarjová je dvorní dámou královny Marie.

Rozkošný dům dvouposchodový — obklopený se tří stran mořem. Od leva zátoka Bakarská, od prava Kralevícká, a přímo před námi moře, ten romantický Jadran, jenž vábí k sobě množství hostů. Tam daleko je viděti italský břeh — bělá se Opatie, Rjeka...; Sušak — krajní mořský přístav Jugoslaviie, však není viděti pro hory.

Nad mořem se zdvíhají šedivé skály, porostlé lesy. Nedaleko Bakarů jsou skály upraveny a pěstuje se na nich vinná réva a olivy; terasami se spouštějí až do vody. Tyto sady-terasy jsou plodem tvrdošíjné neúnavné práce. Lidé v košících nosili nahoru úrodnou prst, obkládali terasy kameny a sázeli vinnou révu a olivy. Oliva a víno, to jsou jediné prostředky k živobytí.

A zde vysoko nad vodou, hned vedle našeho domu, se vztyčily dva vysoké žebříky; vysoko nad zálivem. V „hnízdu“ na konci žebříku sedí nehybné lidské postavy; to rybáři — tuneři — hlídají sítě a čekají, nechytí-li se „hejno“ —

Kraljevica — tuneři.

„tuňů“, nejchutnější a nejdražší ryba v Jaderském moři. Kolik trpělivosti a práce vyžaduje nasazení oliv a vinné révy! A ještě větší trpělivostí a vytrvalostí jest seděti po celé dny, týdny i měsíce, aby hlídali „tuně“. Za mého pobytu po prvé chytily naši sousedé tuně, za týden druhého. A když později „šel tuň“ již celými „hejny“, 20 až 50 tuňů, opět nastalo zklamání — Itálie zakázala dovoz ryb z Jugoslavie. V Itálii byly továrny na konzervy z tuně a rybáři tam

měli dobrý odbyt. Děti, jež pozorují tyto zjevy, živoč a práci přímořského obyvatelstva — trpělivého, vytrvalého a chrabrého — mají názorný, dobrý výchovný příklad.

Jak překrásné je moře! Vlny laskají. Všechny kameny v moři pokryty jsou jakousi olivově-zelenou rostlinou, jsou to mušle, malé jako jiskry; pokrývají kameny milionem neprobadaných ještě živočichu, jež zdaleka ve vodě svítí ultramarinovým světlem. V noci svítí jako jiskry.

Moře je takové tiché, klidné — den jasný, tichý, — horko je i na břehu. Ale tu se moře náhle najednou zdvihlo, z hlubin se vyvalily vysoké vlny a valily se k břehům, kde se odrážely od skal a zalily břeh. Opět za nějakou dobu se moře uklidnilo, znovu je voda jako křišťálové sklo, — a tam v dáli se rýsují hory Itálie obalené mlhou a pod nimi se běhají domy. Tak bych chtěla vědět, co se děje na tamtom břehu, jenž se zdá tak blízko na dosah v průzračném vzduchu, plném výparů slané vody, ryb a něčeho, co jest vlastní jenom moři. Uprostřed moře každé tři hodiny jezdí veliké parolodi a v poledne a večer se vracejí motorové čluny rybářů, kteří zkoušeli své štěstí, chytí-li nějaké ryby. Mnohdy však vypadali rybáři velice smutně, protože na žerdi visely jen 2—3 kousky.

A plachetní lodice lehce plují — to nějakí lázeňští hosté se projíždějí po moři. A jednu takovou plachetnici řídí starý námořník (pomorac), jak sebe nazývají obyvatelé pobřežních míst — ale je téměř bez šedin, černý od slunce a větru, celý zarostlý. Jednou mne pozval, abych se s ním

projela po moři. Když jsem mu chtěla zaplatiti několik dinarů, uhodil se do široké hrudi a řekl: „Cožpak milostivá paní si myslí, že starý pomorac nemá duše a cti? Já jsem Vás pozval a copak nemohu být jednou kavalírem takové vážené pro-

Kraljevica — Frankopanův grad.

fesorce-Ukrajince? Vždyť všichni jsme Slované, ať si vzpomenete, že v Jugoslavii rozumějí slovanskému bratrství.“ Ale nejraději jsem chodívala z Kralovic do blízkého tichého Bakarce, cestou, která vede podél zálivu od domu Fráni Tavčarjové blízko nad vodou. V Bakarci je malá, ale krásná písčiná pláž.

Každého dne navštěvovali členové naší kolonie Kralovice, v neděli jsme chodívali na sv. mši.

Farář krásně sloužil mše charvátsky a vždy v svém kázání připomínal službu národu.

Kralevice jsou krásné město na břehu malého zálivu; je to pěkný přístav s doky, v nichž se opravují parníky. Městečko se stáčí v zeleni. Kolem jsou šedé skály, sopečného původu, též porostlé lesy. Na skalách se tak krásně vyhřívá na slunečku a sní o jiných skalách, tam daleko, daleko v mé otčině, na březích Černého moře. Slunce rozpouští vůně pryskyřicové, v houštinách keřů vonějí cyklameny, vánek mořský kolébá větve a květinčky, donáší jejich vůně, oblévá jimi člověka a připomíná, že jste na skalách Jadranu... Moře, modré nebe, bílý žár, ticho... samota...

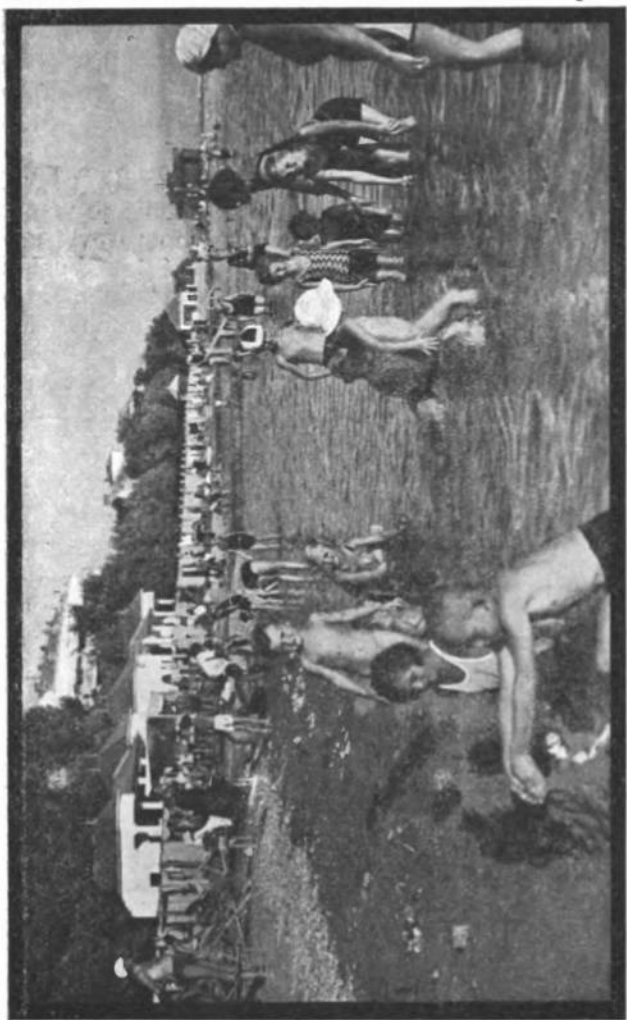
Se skal je krásný rozhled na celý Kvarner, na záliv sv. Marka a na Krk...

Ohled blízko domu Fráni Tavčarjové je starobylý hrad Frankopanův, bývalý hrad hrabat Zrinských, dnes vojenské kasárny. Kralevice jsou staré městečko. Po prvé vzpomínají se v historii již v VI. stol., „kdy langobardský král Alboin na cestě do Itálie postavil zde hrad „Almis“.

V XIII. stol. za návštěvy krále Bely IV. nazývá se již tento hrad „Portus Regius“. Dnes je to moderní městečko, s vodovodem, elektrickým osvětlením, krásným jehličnatým parkem a moderními lázněmi se 130 kabinami na břehu křišťálově čistého moře. Mořské dno je pokryto jemným pískem. Podnebí je zde mírné, v létě vane denně lahodný větříček a nikdy zde nebývá dusivé a nesnesitelné horko...

Blízko odtud jsou Crikvenice, kde jsou domy České dětské kolonie — tak ráda bych se tam podívala, ale pěšky je to 20 km. což pro mne šedesátiletou je velice obtížné, a parníkem to stojí peníze.

V kolonii děti dobře odpočívají a učí se pořádku a pravidelnému životu. Vše jde podle hodin. Dobrá strava, krásný mořský vzduch, horké, milé sluníčko a dvakrát denně koupání v moři dělá zázraky — a ty bledé, unavené děti ožívují, jsou opáleny a líčka jejich červenají a spravují se. Děti tak se vzpamatovaly, že se vůbec neunavují hrami, jež provádějí s nimi vychovatelky, paní D., ohebná a tmavá jako jedle, a paní L., bílá jako břízka. Pod vedením hlavně paní L. se naučily děti národním písním, což bylo překvapením pro nás dospělé. Za pomoci dívků Šestové, dcery režiséra divadla v Lublani, a Tamary Nečáskové z Prahy, jež denně k nám přicházela z hotelu Praha, zahrály děti „Perníkovou chaloupku“, přeloženou do slovinštiny paní Šestovou za pomoci její matky, Češky, býv. vynikající herečky lublaňského divadla Wintrové. Mně připravili křeslo pro žurnalistku, protože já jsem musila napsati recenzi. Zazpívaly v českých krojích české národní písničky a zatančily: Tamara — holku modrookou a Šestová — Jeníka. Škoda, že já sama nejsem muzikální a nemohla jsem naučiti děti ukrajinským písním. Byla to velice pěkná praktická slovanská vzájemnost — srbské, chorvátské, slovinské a české písně a tance a žurnalistka Ukrajinka, na jejíž recenzi

Crikvenica.

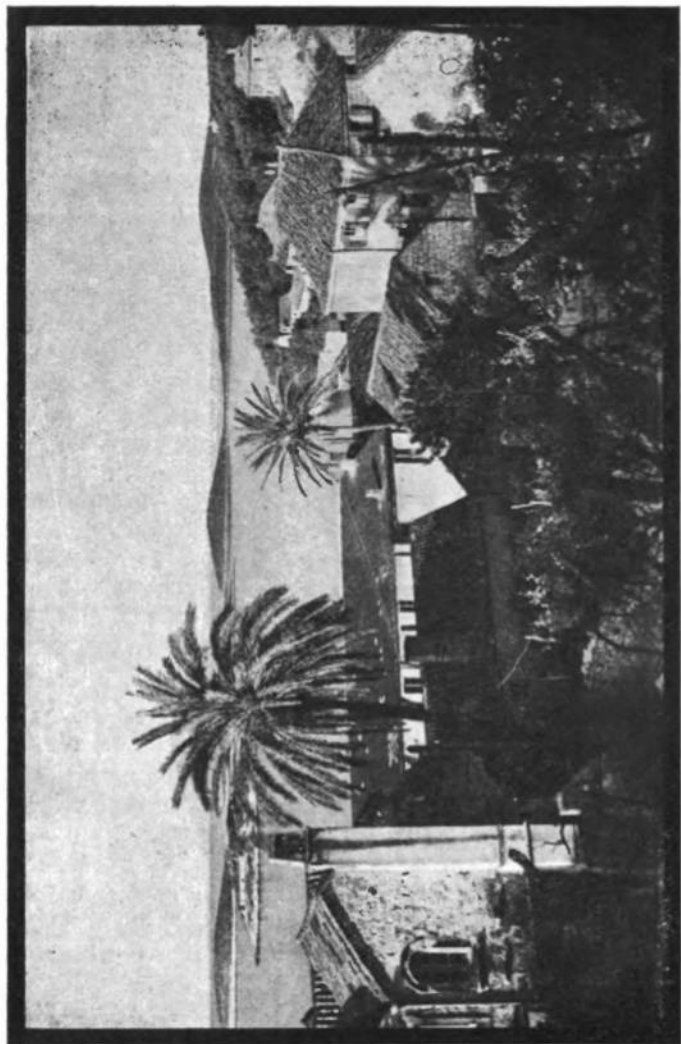
děti čekaly netrpčlivě a důležitě... Dopadla dobře.

A já jsem si odpočinula za 20 dní velice dobře -- nutno jeti dále do Záhřeba, pracovati tam v knihovnách — sbíratí materiál.

Sbohem, milá kolonie — můj parník rozráží moře a směřuje k Sušaku. Celá kolonie je venku, mává bílými šátky; jako křídla holubí vlají ve vzduchu. Milé děti a všichni, kdož tam zůstali, srdečně dávají sbohem staré profesorce. Milé děti! Milé sestry Slovinky, jež daly mi možnost za 15 let vyhnanství odpočnouti si a k tomu ještě na břehu moře. Myšlenkami jsem byla tam u nás, na břehu Černého moře... A vzpomněla jsem krásné básně Jana Rokyty, básně o Jadránu...

„Já hledal klid až za horami,
až kde se země s mořem snoubí,
za zpěněnými za vlnami,
za nezměřenou, sinou hloubí...
... „v dálce, kde slunce z moře vstává,
já hledal klid... a on byl doma!...“

Alc můj domov je daleko... Vzpomínám na naše mořské lázně, milou mi Anapu, s překrásnou písčitou pláží a krásnými bílými vilami. Naše hory, porostlé dubovým lesem. Vzpomínám Gellenžik, Gagry... Bylo to dávno... Od mládí téměř každého roku jsem odpočívala v mořských lázních na břehu našeho Černého moře... A upřímně jsem vděčna sestrám Slovinkám za opravdu sesterskou pohostinnost a zejména paní Fráně Tavčarjové a paní Marijaně Grasseliové;

Kupari.

jen jejich laskavostí tak dobře jsem si odpočinula na břehu romantického Jadranu...

A loučím se znovu a znovu slovy básně Jana Rokyty:

„Jen jsem jednou s břehů spatřil kdysi
ve tvých zracích jiskřit slunojas —
a již nevybledly mi tvé rysy,
musím k nim se vracet zas a zas...
Břehy tvé mi v jižní kráse kynou,
vlny tvoje zvou mne do dálek —
každé chvíle zřím tě jinou, jinou,
v stálé změně tvůj mi září vděk!
Kéž mi dáno někde ve tvé dálce
na ostrově míru spočinout,
oddechnouti po bojích a válce
bez tíživých, těžkých ducha pout!“

Za půl hodiny jsme v Sušaku, protože parník jede do Sušaku přímo, bez zastávek. Od Sušaku musím jeti vlakem; kdybych měla dostatek peněz — odletěla bych aeroplanem do Záhřeba a bylo by to mnohem rychlejší...

Sušak na Jadranu.

Sušak je hlavní provozní přístav Jugoslaviie. Odtud jsou vypravovány jihoslovanské parníky do všech přímořských míst; je také poslední stanicí široce rozvětvené železniční sítě, spojující Jadran s Bělehradem, Záhřebem, s Prahou, Varšavou, Vídní atd. Má také přímé letecké spojení — Sušak, Lublaň, Záhřeb, Bělehrad atd.

Dva železné mosty, které dříve spojovaly Rijeku s Deltou, tvoří dnes státní hranice mezi Jugoslavií a Itálií, a jaká to tragedie na př. v ži-

votě Slovinců, žijících v Rjece a Jugoslavii, když Itálie nedovoluje svým Slovincům ani jmenovati se slovinskými jmény a když nemohou ani navštívit své příbuzné, kteří přijeli na př. do Sušaku z Lublaně!...

Relief na nemocnici v Sušaku.

Sušak (10.000 obyvatelu) jest obchodní město, leží u moře a dělí se na Karadjordjův přístav, Deltu a Brajdici. Z Delti (dnes má veliký sklad dříví) do Brajdice vedou dva železné mosty. Brajdice jest nejfrekventovanější částí Sušaku.

V pozadí hlavní ulice leží skupina obytných domů a luxusních vil; tato část Sušaku je tichá a klidná. Tudy vede krásná serpentinová cesta do historického města Trsatu, jež tvoří se Su-

šakem jedno město. Do Trsatu také možno jíti po schodech (asi 412), které vedou z Jelačičova trgu, kolem několika pěkných kapliček se starými nápisy. Schody se končí před ohradní zdí svatyně.

Trsat — kaštel je z dob knížete Frankopana ze XIV. stol. Kulatá věž se zubatými zdmi připomíná staré časy, boje atd. Vidíme zde i moderní památný chrám se sloupovím, ozdobený překrásnými sochami, nad vchodem s nápisem: „Mir junakam“ (Klid hrdinům) — pomník padlým ve válce.

V klášteře, který byl založen v XV. stol. je uschováno též mnoho starých památek. Obnovují se v paměti dějiny kultury lidstva — vzniká touha zahloubati se do studií doby, jež byla význačnou v celé kultuře. Nutno však spěchatí na vlak — a alespoň jedním okem prohlédnouti si nový, již moderní Sušak, obchodní město, mající osm bank. V zátoce jsou dvě veliká koupa-liště. Z velkého hotelu možno prostě sejíti po schodech přímo do vody.

Spěchám na vlak a již předem jsem zvědava, jak to dopadne v Záhřebě.

Jedeme krajinou, obydlenu Charváty. A zde, stejně jako v Slavonii, všude na nádražích vidíme nápisy nejdříve latinkou a potom kyrilicí. Je mi to velice příjemné, protože vycitují, že je ctěna řeč toho obyvatelstva, jež zde žije.

Na polích, většinou osetých kukuřicí, pracují ženy i muži v národních krojích. Všechny ženy jsou v bílém plátěném obleku, jediné zástěry jsou černé anebo červené. Tak bych se ráda po-

dívala blíže, co je to za kraj. Ale vlak bohužel letí.

Ve voze slyším českou řeč, to úředník československého konsulátu vrací se s rodinou z mořských lázní Malinské, a jede i Čech, obchodník

Boka Kotorská — zahrada.

s ženou, kteří se již aklimatisovali v Jugoslavií a jediné pro nás mluvili česky; mezi sebou mluvili však srbocharvátsky. Paní z konsulátu má velice hezkou dvouletou holčičku, na kterou se všichni ve voze se zalíbením dívali a obdarovávali bonbony a vším tím, co kdo u sebe měl. Bojím se, že maminka bude mít z toho doma nepříjemnosti. Děvčátko je charakteristická Češka, s krásnými kadeřavými světlými vlásky, s výraznými, světle-

modrýma očima a tak mile se usmívá a děkuje za dárky.

Všichni jsme si oblíbili tuto maličkou Češku, kterou jsem potkala v Jugoslavii.

Blízko Záhřeba je krásné město Karlovac.

Karlovac náleží k mladším městům Jugoslaviie, v r. 1929 oslavoval své 350-té výročí. V r. 1414 Turci po prvé vnikli do Chorvátska, ale obyvatelstvo jim stejně jako ve všech zemích, obydlených jihoslovanskými národy, kladlo statečný odpor.... V obraně svých ohnišť a krajů počali Charvátí stavěti hrady v ohroženém území, a tak byl založen i Karlovac. Město leží na obou březích řeky Kupy, při ústí Mrežnice a Korany, do Kupy. Nedaleko se do Kupy vlévá i řeka Dobra. Tyto řeky ještě u Karlovce zachovávají svůj horský ráz a tvoří zde krásné horské vodopády. Řeka Korana, jež vytéká ze známých Plitvických jezer, je znamenitá pro koupání, poněvadž její voda je léčivá. V létě je Karlovac hojně navštěvován četnými hosty z blízkých krajů. Když jsem byla v Záhřebě na návštěvě u vynikající charvátské ženy, Zlaty Kovačevićové, dvorní dámy královny Marie, přijela právě tato statečná 71 letá krásná paní z Karlovce, kam se jezdí koupat ze Záhřeba každý den. Myslím, že proto tak mladistvě a svěže vypadá tato neúnavná pracovnice pro štěstí svého národa i státu....

Ale již jsme v Záhřebě.

Plitvičká jezera.

Záhřeb, středisko charvátské kultury.

Již v r. 1920, když jsme na cestě z Cařihradu do Prahy byli v Záhřebě, zarazila nás krása náměstí před nádražím. Překrásný sad, obklopený kaštany, jejichž koruny dávají žádoucí stín a chládek, který je tak potřebný člověku, nezvyklému na denní žár.

Jako prodloužení tohoto sadu, tam dále za starobylým museem, prostírá se velká plocha — několik stinných parků. Jsou to místa odpočinku a procházek. Záhřeb je vůbec bohatý na květenu, dokonce i některé ulice jsou osázeny stromy, jež dávají stín a dodávají krásy městu.

Záhřeb, bývalé středisko charvátských králů, byl pod vlivem Italie a římskokatolické církve.

Nyní jest hlavním městem Sávské banoviny a kulturně-obchodním střediskem s 220.000 obyvateli, především Charváty. Slovinců je zde 16.000.

Zachoval se starobylý chrám sv. Marka z XIII. stol., jenž shořel v XVIII. stol. a byl obnoven ve stol. XIX. Na hoře, u hlavní třídy „Ilica“ stojí starobylý zámek, kamž se lze dostat lanovou drahou. Od Ilice dvě minuty je krásný park „Tuškanac“, v jehož stínu tak bylo milé odpočinutí po práci v knihovně. Nebo blízko universitní knihovny, v Mihanovićově ulici, je

botanická zahrada se sbírkou subalpských a mediteránních rostlin, kde také v horkém počasí jsem našla nejednou úkryt v stínu krásných stromů.

Daleko od středu, na východě města, leží ve-

Záhřeb — Katedrála.

liký anglický park Maksimir, bývalý arcibiskupský park, s třemi jezery, zoologickou zahradou, v které se mi nejvíce líbil párek lvů, jenž lsběžně odpočíval na lavičce...

V Záhřebč jest universita se sedmi fakultami. Překrásná je universitní knihovna, v níž jsem s takovou oblibou pracovala bohužel jen dva týdny. Laskavostí paní Dr. Elzy Kučerové jsem dostala brzo všechno, co jsem potřebovala.

Krásná knihovna je i v Jugoslovanské akade-

mii věd, která byla založena r. 1866 a vydala dosud 580 sborníků.

Velice krásná je budova vysoké školy obchodní, Hudební a Umělecká akademie, mužská i ženská vysoká pedagogická škola. Záhřeb má

Záhřeb -- Národní divadlo.

několik muzeí, v nichž je sebráno mnoho cenných památek. Se zálibou jsem prohlédla Strosmayrovu galerii s překrásnými obrazy a jinými uměleckými památkami. Vábí pohled cizince krásná stavba Národního divadla, jež je největším divadlem v Jugoslávii. Nemožno pominouti krásnou budovu „Novinářský dům“, kde mě tak mile vítala paní Dr. Mira Kočondová Vodvářková, jež s nadšením vzpomínala na svůj pobyt v Praze a zvláště krásně mluvila o svém dojmu z paní Plamínkové, jedinečné ženy... Záhřeb se také

rozšiřuje: krásná peněžní bursa v římském slohu, nová budova Akademie věd; a až bude úplně upraveno proti ní náměstí, bude to moderní krásná čtvrt záhřebská.

Co mě zde překvapilo, že Veletrh je ve středu města. V Marticově ulici, asi deset minut chůze od Jelačičova trgu (náměstí), na ploše asi 30.000 m² je krásné prostranné výstaviště s velkým průmyslovým palácem a značným počtem moderních pavilonů, v kterých, jak mi řekli, je dost místa pro 1.500 vystavovatelů. Podle statistiky navštěvuje záhřebské veletrhy každoročně na 150.000—200.000 obchodníků a zájemců ze všech krajů Jugoslavie i jiných evropských států.

Kdo byl v Záhřebě a neviděl „Šestinje“, půvabnou malou vesnici charvátského rázu, ten mnoho ztratil... Zajímavé národní kroje, jež jsem tam viděla, nezapomenu až do smrti, a chtěla bych je také ukázati v celé kráse a nádheře i všem, kdož budou čísti tuto skromnou knížečku... Ale bohužel barevné štočky nejsou podle mé kapsy... Záhřeb má i jiné okolí, které může přivábiti cizince.

Také vilová část Záhřeba, kde žije laskavá paní Dr. Elza Kučerová, je velice krásná, každá vila se stápní v zeleni zahrad a popínavých rostlin, každá je ozdobena květinami. Tak málo času, dva týdny, které mi byly k dispozici, a tak mnoho, bylo nutno poznati! Mne stejně jako všude jinde zajímají ženské spolky; ale sezona je nevhodná; nikoho není v Záhřebě! Abych se mohla seznámiti se slavnou charvátskou spisovatelkou

Marii Zagorkou, musila tato vynikající žena schválně přijeti ze svého letního bytu, aby pohovořila se skromnou ukrajinskou žurnalistkou... A na zpáteční cestě, když jsem se vracela z Bě-

Marija Zagorka, charvátská spisovatelka.

lehradu a měla v Záhřebě přednášku 24. září 1934, navštívila jsem laskavostí paní Dr. Zdenky Markovičové také druhou vynikající charvátskou spisovatelku a kulturní pracovníci Milku Pogačićovou, které byla právě po operaci...

Krásná paní velice se zajímala o ženské hnutí všech slovanských národů... V Záhřebě mi velice ochotně pomáhaly v mé práci ženy s vysokým vzděláním, takže jsem mohla poznati ženskou práci v celém jejím rozsahu. Zde však podám jen krátký přehled některých spolků.

I v Záhřebě, stejně jako všude jinde po celé Jugoslavii, činně pracují ženy v těch oborech, jež jsou jim přístupny.

Velice mě překvapilo, že v ulici Gundulićově, kde jsem bydlela u milé paní Savice Kolarové, byly dokonce dvě střední školy, jež náležejí ženám. Jsou to soukromé školy s právem veřejnosti.

V Záhřebě hlavní ústřední organizací jest Jugoslavenki ženski savez, který sdružuje 31 ženských organizací.

Všechny tyto ženské spolky — jak svědčí již sama jejich jména — pracují na širokém poli národního života ve prospěch svého národa i státu.

Tak máme na př. naukovo-sociální organizaci „Udruženje za individualni odgoj i nastavu mladeže u Zagrebu“ (Spolek pro individuální výchovu a osvětu mládeže v Záhřebě), v němž ženy mají hlavní slovo, neboť počínajíc od předsedkyně, kromě několika mužů lékařů, všechno je v rukou žen.

Tento ústav může mít veliký vliv na vytvoření „nového člověka“, jenž bude schopen dobýti si určitého místa v životě.

Podám zde jenom krátkou informaci o rázu práce této důležité instituce.

Spolek má dvě sekce:

I. Sekce osvěty a výchovy mládeže, jež pro praktické provedení své myšlenky — individuální výchovy — má tyto instituce: jesle pro kojence, pro děti do 3 let, pro děti od 3 do 6 let.

Záhřeb — Mihanovičova ul.

Pro individuální výchovu školní mládeže má vlastní soukromou obecnou školu a soukromé reálné gymnasium s právem veřejnosti.

II. Sekce sociální.

Ve spolcích „Mládež pro mládež“ zaučují školní mládež do sociální práce. Dále jsou organizovány poradny pro volbu povolání, péče o nezaměstnané, utvoření nových povolání. Starají se o založení ženské policie, poradny pro domácnost, pro různé živnosti. Organizace Domova (domácí zařízení) pro vdovy a sirotky, v němž

Záhřeb — Státní školská poliklinika.

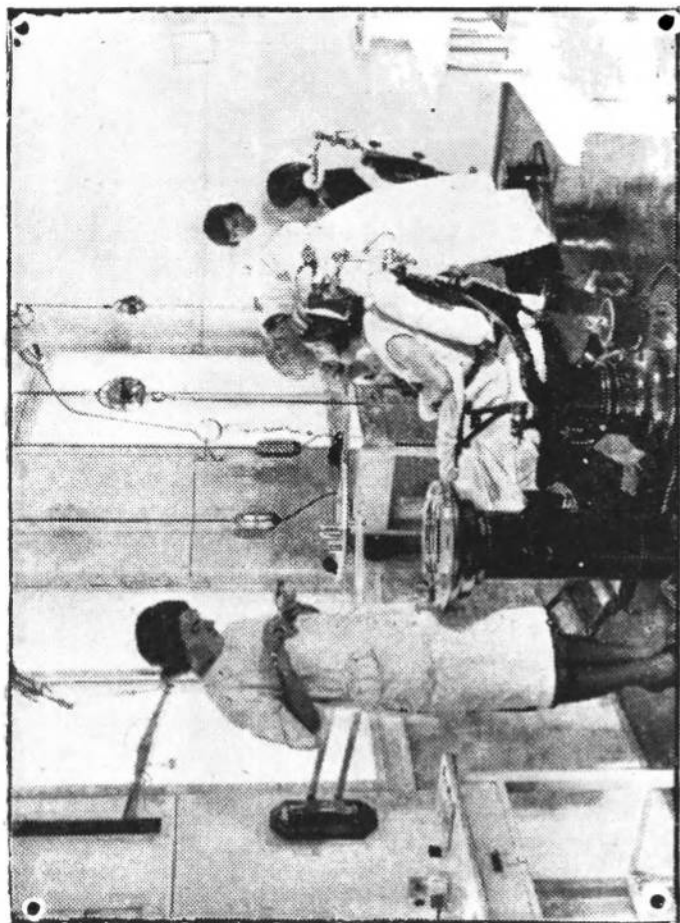
by mohli chudí dostati vše, čeho potřebují, bez ponížení. Organisace domu pro staré lidi atd.

Všichni pracují bezplatně — teoreticky doma dvě hodiny denně, mimo domov tři hodiny týdně. Bohužel, tuto organizaci, stejně jako mnoho jiných v Záhřebě, poznala jsem jenom z literatury, protože jsem tam byla v srpnu, kdy všechno bylo zavřeno, jediné universitní knihovna byla výjimečně otevřena pro speciální pracovníky, a to jenom dopoledne.

Když jsem se vracela z Bělehradu 23. IX., zdržela jsem se cestou v Záhřebě jenom dva dny, navštívila jsem vynikající spisovatelku, sociální pracovníci Milku Pogačićovou, prohlédla jsem si školu „Domačica“ a proslovila přednášku ve Spolku žen s vysokoškolským vzděláním na thema „Ukrajinské ženy v minulosti i přítomnosti“, na níž vedle členů spolku byly i představitelky jiných ženských organizací a choť bana, jež projevila přání, abych se tam ještě zdržela a uspořádala ještě několik přednášek. Tehdy jsem však již velmi spěchala do Lublaně, kde jsem měla 26. IX. 1934 ještě přednášku v řeči slovinské, a pak jsem jela domů.

Škola „Domačica“ je velice krásná, moderně vybavená; udržuje ji ženský spolek „Domačica“. Škola pro různé obory žen, aby si mohly vlastními silami vydělávati kousek chleba, aby byly platnými členy lidské společnosti.

Třídy i oblekárny jsou tak individuálně zařízeny, že po celou dobu vyučování není třeba vycházeti ze „své třídy“. Spolek má pensionát pro žákyně a hotel pro své členy, žijící na ven-

Zubní odd. školské polikliniky.

kově, jakož i pro hosty. Dále má pensionát pro místní členy spolku. Členky dostávají všechno la-
civněji než nečlenky.

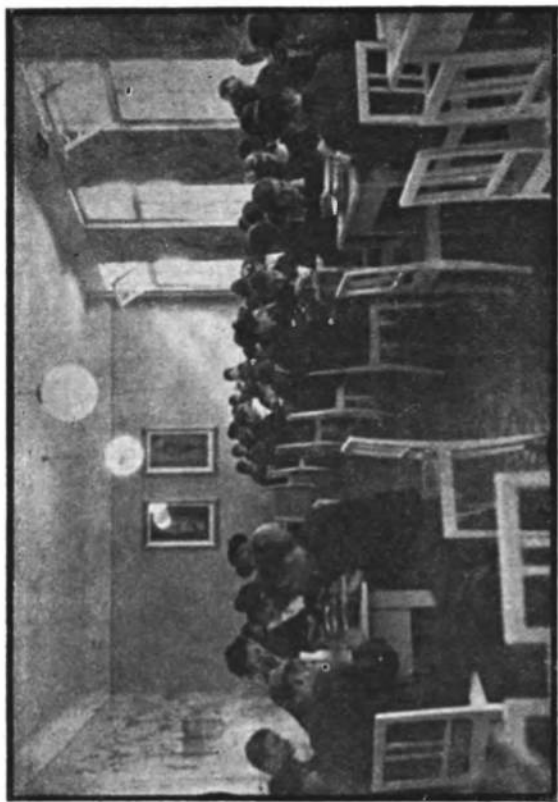
Přes to, že spolek právě se přestěhoval do těch-
to nových místností, přece bylo vše výborně
zařízeno, práce byla v dobrém chodu.

Velice pěkně pracuje spolek „Sdružení pro
dětskou literaturu“, založený r. 1922 na oslavu
25 letého jubilea první maturity na dívčím lyceu
v Záhřebě. Úkolem Spolku je vydávání dobré
knížky pro mládež a budování knihoven a čítáren
pro školní děti. Spolek vydal asi 10 původních
a přeložených knih a má čítárnu, v které sdružuje
400 členů školní mládeže.

Když jsem byla v Záhřebě, v září, spatřila
jsem oknem jednoho domu, jak v pěkně upravené
jídelně pochutnávají si mladí občané jihoslovanští
(jak jsem se přesvědčila) na výborném obědě...
Je to „Útočiště“ pro středoškolskou mládež.
Útulak organisovaly ženy a výborně jej spra-
vují.

Všudy zasahují ženy a uplatňují se jako odbor-
nice; na př. šéfem státní školní polikliniky
v Záhřebě je žena Dr. Rištovičová. V této poli-
klinice se za rok ošetřuje asi 5000 dětí. Takových
školních poliklinik je v celé zemi na 60. Zde
se nejen léčí, ale i vychovává, aby mládež zna-
la, jak se chrániti proti nemocem.

Bohužel dva dni, které jsem ztrávila v Zá-
hřebě na zpáteční cestě, nestačily k prohlídkám
ženských organisací; kromě toho čekali na mne
také moji krajané Ukrajinci, kteří mně připravili
pěkné přijetí.

Útulek pro středoškolskou mládež.

Nejpříjemnější bylo setkání se slč. Dr. R., která počala svá studia v Praze a dokončila je v Záhřebě. Slč. Dr. R., Ukrajinka z Haliče, vzpomínala vděčně na Prahu a zvláště na paní senátorku Plamínkovou. Totiž bylo tak: jednoho dne přišly ke mně v Praze dvě studentky Ukrajinky, které neměly žádné podpory, ale chtěly studovat... Poslala jsem je k paní Plamínkové; nepomůže-li ona, tak nepomůže nikdo... A již jsem těch milých dívenek neviděla... Až v Záhřebě... Přišla ke mně slč. Dr. R., aby poděkovala, že jsem je poslala k paní Plamínkové. Vděčně vzpomínala, jak paní Plamínková, ačkoliv nevymohla jim stipendií, hned když přišly za ní do senátu, objednala jim oběd... V Záhřebě Dr. R. zdomácněla, ale nemůže bohužel nalézt stálého zaměstnání jako lékařka. S nadšením však mluvila o svých studiích na záhřebské universitě, o profesorech a o studentstvu. Bylo mi velmi milé, že naši krajané Ukrajinci jsou vždy upřímně vděčni tomu národu, u kterého našli pohostinství. Všichni Ukrajinci, které jsem poznala v Jugoslavii, mají rádi svůj asyl, a o jihoslovanském národě hovoří vždy pěkně.

Jugoslavie má v Bosně a v Bačvě asi 40.000 usedlých Ukrajinců-emigrantů (emigrovali asi před 300 lety) z Podkarpatska a z Haliče. Vydávají tři časopisy, dva ukrajinské a třetí ruský „Zorja“. Ale když jsem četla tento „ruský“ časopis, nenalezla jsem v něm skoro žádného ruského slova: je psán ukrajinským dialektem, a to ukrajinštinou úžasně znešvařenou městským nářečím.

Bohužel nemohla jsem se osobně přesvědčiti, jak zde Ukrajinci žijí. Ale četla jsem jednou v časopisech, že Bačvu navštívil okresní bán, a když viděl „Prosvity“ a čítárny, velice pochválil kulturní práci obyvatelstva tohoto kraje. Ústředí všech spolků „Prosvita“ je v Záhřebě.

Když jsem jela do Jugoslavie, lekali mne, že tam nemají rádi Ukrajinců. Byla jsem však mile překvapena, poněvadž všude po celé Jugoslavii jsem se setkala s upřímným porozuměním svým slovanským snahám. Vždyť všichni slovanští národové jsou bratři!

Bělehrad, srdce Jugoslaviie.

Přijela jsem do Bělehradu ráno, za krásného počasí: slunko se laskavě usmívalo a jako by mě vítalo. A skutečně dojalo mne, když moji krajané — kubánští kozáci připravili pro mne pěkný pokoj a rovněž tak Ukrajinci. Chtěla jsem však býti úplně sama, kromě toho bylo pro mne lépe, abych bydlela u Srbů, abych měla příležitost mluvit srbsky. Proto jsem si najala pěkný pokoj u paní Ljubice Antoničové. Paní Ljubica Antoničová je upřímná vlastenka, která ve válce ztratila muže. Její syn je důstojníkem. Vzpomněla jsem „Matky Jugovićů“: „devět synů, devět sivých sokolů odchovala a všichni padli na Kosovské poli. Matka nekvílí, ale hrdinně snáší zvěst o jejich junácké smrti; vždyť padli za vlast.“ Myslím, že tato hrdinná matka byla vzorem všem srbským matkám a také i paní Ljubici. Paní Antoničová má dvě sestry, jedna, jež je profesorkou na střední škole, pomohla mi v srbsčině. S velkou vděčností vzpomínám na pobyt v této rodině; musím se však dnes přiznati k svému provinění...

Druhý den ráno přinesla mi totiž mladší sestra paní Antoničové do pokoje „Sladko“, zvláštní výbornou zavařeninu, kterou Srbové podávají hostům. Na pěkném podnose, v křišťálové ná-

dobce „sladko“, vedle talířek se lžící a sklenice vody. Již od prvního pobytu našeho v Bělehradě v r. 1920 jsem věděla, jak má s tím se zacházeti. Vypravoval nám kdysi jeden náš krajan, jak on,

Bělehrad — kostel „Voznesenija“.

když ho „domáčica“ uvítala „sladkem“, všechno snědl... Nutno vzít jen jednu lžičku. Neboť každý den přicházejí návštěvy, a kde by potom hospodyně vzala tolik „sladka“? Musela by ho

míti metrák! Vzala jsem jednu lžičku „sladka“, dala do úst, zapila hned vodou a pěkně poděkovala. Myslíla jsem, že to je již konec. Ale kdepak: paní A. přinesla mi koflík černé kávy. Ještě jsem nesnídala a poněvadž jsem musila odejít z domu do knihovny, musila jsem na cestu vypít kávu. Nepiji vůbec černé kávy, a bílou jen dvakrát-třikrát za rok... Ovšem kávu jsem vypila, pěkně poděkovala a šla po práci. Ale na druhý den znovu „sladko“ a znovu černá káva... A tak každý den. „Sladko“, to mám ráda, ale co s kávou? Nevydrželo by mé staré srdce tolik černé kávy... Tak honem, aby milá, dobrá paní domácíca neviděla, kávu za okno do žlabu... Ale nemohla jsem přece vylévati každý den kávu za okno... Přinesla jsem si tedy balíček čaje a snídala nadále čaj (po „sladku“), kterému jsem zvyklá. Dobrá, milá paní Antoníčová, prosím Vás, abyste mi laskavě odpustila, že jsem tak zacházela s Vaší černou kávou! Nezlobte se, nechtěla jsem odmítnouti Vaše pohostinství. (Najala jsem pokoj bez snídaní.) Bylo mi u Vás opravdu tak mile, tak jste byli všichni ke mně laskaví, že Vám budu vždycky upřímně vděčna a nezapomenu.

S černou kávou se dostal také jeden Rus do úzkých.... Jihoslované jsou pohostiný národ, ale kdyby každý host seděl půldne, kdo by pracoval?... Host přijde, pozdraví a to přeje „Sretna vam slava“. Domáccica přinese „sladko“, host pohovoří, a když domácíca přinese černou kávu, popije a jde domů, není-li to starý známý, neb nepozvali-li ho na oběd či na večeři.

Milý Rus, když vypil černou kávu, sedí klidně dále a hovoří. Přinesou mu druhou kávu, třetí; sedí... Vypil chudák šest káv, a teprve, když mu

. Bělehrad — Museum knížete Pavla.

bylo zle, šel domů... Teprve potom se dověděl, jaký je obyčej...

Mně se to nikdy nestalo. Vždy po černé kávě jsem se odporoučela. Byla jsem však mnohokrát hoštěna srbskými ženami nejen „sladkem“. Oběd-

vala jsem kolikrát u redaktorek, u funkcionářek a hlavně u milé mé krajanky, paní Dr. Pavlovičové. Nejednou také uspořádala pro mne slav-

Dr. Ksenija Atanasijevičová.

nostní večeři paní Dr. Ksenija Atanasijevičová, vynikající žena-filosofka, doc. university. Všem ženám a zvláště ženám s vysokoškolským vzdě-

láním projevují vděčnost za sesterskou pohostinnost.

I zde v Bělehradě mi laskavě pomáhaly ženy-akademičky. V srpnu, bohužel, ještě málokdo z veřejných pracovníků byl v městě, a tak i zde hlavní má práce se omezovala na knihovny.

A přes to, že jsem měla mnoho práce v knihovnách, přes to, že mnoho času mi zabrala příprava ke třem přednáškám ve třech jazycích (srbsky, chorvátsky a slovinsky) a prohlídka různých institucí a ústavů, které mi tak ochotně ukazovala paní Dr. Marie Pavlovičová, býv. Lvovanka z Haliče, přece každého dne chodila jsem aspoň půl hodiny po městě různými ulicemi. Jak vyrostl a jak zkrásněl Bělehrad!

V r. 1920 jsme byli s chotěm v Bělehradě cestou do Prahy. Jak bylo zničeno toto krásné město! Nepřátelské dělové náboje silně zničily domy; některé ulice byly úplně v troskách. A když jsem se tehdy kochala s Kalemegdanu rozkošným pohledem na modrý Dunaj, objímající se se slavnou Sávou, bolelo mě srdce při pohledu na strašlivé trosky, následky světové války, jež jsem viděla na druhé straně Kalemegdanu. Tehdy jsme jeli do Zlaté slovanské Prahy jako vyhnanci z rodné Kubáně a bylo mi ještě bolestněji při pohledu na zříceniny slovanského bratrského Bělehradu, neboť vlastní osud tak smutný pro emigranty mě sblížoval s neštěstím bratrů Srbů; vždyť také my jsme zanechali ve vlasti trosky...

Dnes se můj osud nezměnil, až na to, že jsme

v roce 1920 měli více naděje na brzký návrat.
Kdežto dnes...

V září r. 1934 rovněž jsem stála na Kalemeg-

Bělehrad — Kalemegdan.

danu a kochala se pohledem na Dunaj a Sávu a myšlenky mé letěly rychleji než modré vlny Dunaje tam daleko, daleko k Černému moři, až na Kubáň, a srdce se zalévalo krví, protože jsem si byla jista, že už neuvidím tebe, můj rodný, milovaný kraji, má otčino — krásná Kubáni!

A mimoděk se oči zastavují na těch změnách, jež se staly s Bělehradem za těch 15 let... Kde jsou ty pustiny, kde jsou trosky? Kalemegdan — stará pevnost, je nyní krásně upravena v moderní sad s rozkošnými vonnými květy. Je to romantické místo pro odpočinek a k vycházkám. Staré zdivo je porostlé popínavými růžemi, vinnou révou, rozkošné vonné květy připomínají mi naše sady — květy.

Krásné pomníky „Hlasatel vítězství“ a „Pomník vděčnosti Francii“, díla slavného mistra sochaře Meštroviće, jsou překrásnou ozdobou Kalemegdanu.

A na Dunaji je větší ruch než před 15 lety. Zdá se, že rychleji a ve větším počtu běží po modrých vlnách velké i malé parolodi a čluny různých druhů, počínajíc od nejprimitivnějšího člunu rybářského až po nejmodernější parník... To občané Bělehradu spěchají do Zemuně a zemunští do Bělehradu. Ale brzo bude možno přejíti i pěšky široký modrý Dunaj, neboť se z Bělehradu do Zemuně staví obrovský visutý rozkošný most, jenž zvyšuje krásu krajiny.

Starý, památný Kalemegdane! Jak mnoho viděly tvé starobylé, tlusté zdi! Kolik krve zde bylo prolito!

Bělehrad má neobyčejně rušnou historii a byl již od pradávných dob důležitým vojenským, hospodářským a politickým střediskem.

Již keltští Skordiskové zbudovali přímo nad soutokem Sávy a Dunaje, nad strmým srázem a na opevněných březích obou řek hrad Singindunum, jenž pod tímto jménem byl i znám jako

římské město do VII. století po Kristu. Z této doby lze ještě dodnes spatřiti rozvaliny v bělehradské pevnosti.

V IX. stol. se po první objevuje slovanské jméno Bělehrad a od XV. st. Beograd, srbsky. Před tím byl Bělehrad v XI. a XII. st. pohraniční pevností byzantskou. Město bylo v st. XII. až XV. v rukou různých vládařů: bulharských, uherských a Srbové jej drželi jen časem. Po první ho dobyli v XIII. st. V r. 1521 se po první Bělehradu zmocnili Turci, a od té doby Bělehrad přechází z rukou Turků do rukou Rakušanů až do r. 1804, kdy vypuklo v Šumadiji proti Turkům první povstání, v jehož čele stál Karadjordje; Srbové zahájili boj za osvobození. V r. 1806 udeřili povstanci na Bělehrad a zmocnili se celého města. Ale r. 1813 jej znovu ztratili, poněvadž povstání bylo potlačeno, a Turci se opět stali pány města.

Miloš Obrenović zahájil r. 1815 nové povstání, jehož výsledkem bylo zřízení knížetství srbského pod svrchovaností Turků. Bělehrad se stává hlavním městem knížetství, sídlem vlády, ale pevnost zůstává i nadále v rukou Turků až do r. 1876, kdy poslední velitel Bělehradu, Riza paša, odevzdal klíče knížeti Michailovi Obrenovićovi, jenž do ní slavnostně vjel.

Bělehrad počal rozkvétati zvláště po světové válce; dnes je to moderní evropské město, které má nyní 241.542 obyvatel. Se západem a východem je spojeno jednak železnicí, jednak dvěma velikými splavnými řekami, Dunajem a

Sávou. Jím také procházejí všechny důležitější letecké trati.

V centru Bělehradu je krásný královský palác, mřížemi plotu je možno volně se kochati krásnými sady, plnými vonějících květin.

Lidové kroje z jižního Srbska.

Domy mají evropský, moderní ráz, a vedle nich jsou zase svérázné vily různého stylu, obrostlé popínavými rostlinami, se zahradami vpředu. Dokonce tam, kde na ulici dům nemá zahradu, je zahrada uvnitř, za domem, a není-li ani tam, jsou ozdobeny stěny domu a zdi dvora alespoň vázami s květy a ovinuty vinnou révou

anebo popínavými růžemi. Jak milují Srbové krásu — přírodu!

A nejvíce se mi líbily ulice, jako na př. kněžny Persidy. Uprostřed jsou staré lípy a kaštany, a pod nimi zelený trávníček. Domy — to jsou překrásné vily, z nichž každá má svůj ráz — obyčejně bílé se sloupy nejrozmanitější architektury, a před nimi překrásné zahrádky, jež, jsouce řídce oploceny, dovolují chodci kochatí se krásou květů a jejich vůní. Jak je šťasten, kdo tam může bydlet! Zdálo se mi, že jsem buď v nejlepší části našich překrásných kavkazských anebo černomořských lázní, anebo někde v nejdernějším evropském lázeňském městě.

A na okraji města jsou zase neveliké domky, chudobné, drobné, rovněž bílé a takové milé jako u nás v stanici Poltavské. A dívám se, a nemohu svým očím uvěřiti — skutečně i jeden kozák stojí v jednom krámečku u takového domečku. Vskutku žije zde mezi srbským obyvatelstvem i několik rodin kubáňských kozáků. Pohovořili jsme, vzpomínali na zašlé časy a málem bychom se byli rozplakali...

Navštívila jsem také své krajany, sdružené ve spolku „Ukrajinská hromada“ a uspořádala jim 2 přednášky.

Jednoho dne paní Pavlovičová, naše milá krajanka, odvezla mě do Topčideru, starobylého parku — lesa. Je tam i starobylý konak, skromný dvorec prvních srbských knížat, nyní museum. Je tam platan, pod nímž kníže Miloš Obrenović konal porady se svým lidem a svůj soud. Platan rozepjal své větve na desítky metrů a

nyň se železné opěry vpletly do černých ramen starce. Zbolelo mne jaksi srdce. Jako by se do mého těla vpily tyto kovové tyče... Ale jinak to není ani možné, protože dlouhé větve

„Ukrajinská Hromada“ — Výbor.

s množstvím větvíček zlomily by se bez opěr... Vždyť i náš život potřebuje někdy opory, ale jak je těžká a jak se vpíjí do srdce, stejně jako tato železa do ramen starého platanu. I já jsem pocítila svých 60 let. — Co bude dále?...

Ale milá, laskavá paní Pavlovićová nenechá mne ani chvilku o tom přemýšlet. Pryč se smutkem, třeba ještě mnohé si prohlédnouti. Je zde starý kostelíček, kde jsme se každá podle svého pomodlily, a snad každá k svému zvláštnímu Bohu...

Topčider — starý konak.

Pokračováním Topčideru je přírodní park Košutnjak, jenž svými zalesněnými stráněmi a mírnými svahy vábí hojně návštěvníků. V dolní části Košutnjaku je známá „Hajdučka česma“ (Zbojnická studánka). Zde je také pietně označeno místo, kde byl zavražděn Michail Obrenović. S vrcholku Košutnjaku se otvírá nejkrásnější pohled na Bělehrad; je viděti Zemun a celé daleké okolí.

Tady na hřbitově jsou pochováni němečtí vo-

jáci, kteří padli ve světové válce v bojích o Bělehrad. Na jejich hrobech stojí dva krásné mramorové pomníky.

Prohlédly jsme si i nový konak, královský dvůr na Dědinji, ovšem jenom zvenku. Je to

Avala — hotel.

rozkošný palác, zbudovaný v národním slohu na vysokém návrší nad topčiderským parkem. V něm bydlí větší část roku královská rodina. Palác stojí na výšině, je ho viděti se všech stran a jaká, myslím si, asi krásná a nádherná je vyhlídka z jeho oken na bělehradské okolí!...

Nedaleko královského paláce blíže Topčideru je zbudován Důstojnický dům s velkou koncertní síní a restaurací a vedle něho je celé městečko pro vojsko. Vše je vystavěno podle požadavků moderní doby.

V okolí Bělehradu (asi 17 km, viditelné i s Kalemegdanu) je výletní místo Avala, vrch vysoký více než 500 m. Je to místo zajímavé po stránce geologické; celý vrch je porostlý krásným lesem, který je upraven jako přírodní park. Na vrchu zůstaly ještě z doby turecké zříceniny, které lid připisuje tureckému násilníku Porčovi z Avary, o němž si složil písně. Blízko těchto zřícenin je zbudován hrob Neznámého vojína. S Avaly je také krásná vyhlídka do okolí.

Asi 9 km od Bělehradu leží klášter Rakovica, na jehož hřbitově je pochován Vaša Čarapić, hrdina prvního povstání v Šumadiji. Při klášteře je škola pro pravoslavné mnichy.

V Bělehradě jakožto hlavním městě Jugoslavia jsou všechna ministerstva a ostatní hlavní ústřední úřady a různé kulturní instituce: univerzita ve staré i nové krásné budově, univerzitní knihovna ve veliké budově na nám. krále Alexandra, Národní museum, Etnografické museum se znamenitými sbírkami a j.

Na nám. krále Alexandra stojí bílá solidní budova československého vyslanectví, kde jsem našla také laskavé pochopení svých slovanských snah. V krásně zařízených salonech jsou rozložena alba z Prahy a j. historických měst a jiné propagační věci. Cítila jsem se tam jako v Praze.

Ale jako všude, zajímaly mě i zde různé ženské spolky a instituce, neboť cílem mé cesty bylo studium ženské práce, ženského pokroku a úspěchu.

Laskavostí paní Dr. M. Pavlovičové jsem prohlédla téměř všechny ženské instituce.

Vysoko na Dědinji zbudovaly ženy (Spolek jugoslávských lékařek) ženskou nemocnici. Krásná bílá budova, obklopená překrásným sadem a zahradou, má nejmodernější přepychové zařízení. Bohužel nyní je nemocnice v nájmu soukromých

Nemocnice spolku jhoslovanských lékařek.

osob, neboť Spolek jugoslávských lékařek zařídil najednou ústav nejenom dokonale, ale možno říci přepychově, takže se silně zadlužil, a aby uhradil své dluhy, musil jej dát do nájmu. Za několik let dostane však Spolek svůj majetek zpět, a jsa poučen hořkou zkušeností, bude nyní jinak hospodařiti. Nám ženám často vytýkají malý rozmach, ale je viděti, že i široký leckdy nám škodí. To znamená, že ten, kdo nepracuje, také nechytuje a že my ženy, když po celá staletí jsme měly oporu v muži, když jsme byly odstrkovány a neměly jsme možnosti samostatně pracovati.

máme právo dělati chyby... Kolik chyb dělají muži, kteří mají tisícileté zkušenosti?... I když někdy máme chyby, je to důkaz, že pracujeme a že se budeme zdokonalovati.

Dále je tam dům opuštěných žen, vystavěný

Oplenac. Hrobka kále Alexandra sjednotitele.

podle vzoru domů Ústředního spolku českých žen v Praze. Je to dům sv. Anny. Každý pokoj je zařízen buď podle přání té, která zde bydlí, anebo jejím vlastním nábytkem. Nejvíce se mi líbila komnatka paní K., která ji vyzdobila nejlepšími národními výšivkami z celé Jugoslavie. Každá věc je krásná, každá věc je originální, ale vše je tak přizpůsobeno, že celek nedělá dojem nějakého musea, nýbrž útulné místnosti ženy. A staré paní jsem musila udělati celou přednášku, kdo jsem, proč Ukrajinka z Prahy a jaké

my Ukrajinky máme také krásné, svérázné, bohaté národní výšivky a výrobky.

V středu města na jedné z nejživějších ulic si vystavělo dům — palác „Kolo srpskih sestara“. Přišla jsem tam právě na svěcení. Přivedla mě milá paní předsedkyně Spolku studentek; nechtěla jsem se však zúčastniti oficielně, a proto jsem vystupovala inkognito. Kněz v překrásné dvoraně, přeplněné ženami různého věku a různých vrstev společenských, posvětil chléb a „koljivo“, jež nám potom podávaly. Byla zde slavnostní řeč účastnic svátku, pozdrav delegátek, ale to mne tak nezajímalo. Povšimla jsem si však, že kolem stěn dvorany jsou obrovské skleněné skříně, kde jsou vystaveny rozkošné ženské práce, národní i moderní. Zde jsem uviděla i národní kroje všech zemí Jugoslaviie, ale i kroje všech slovanských plemen. Oblečeny jsou do nich panenky. Vidím zde také překrásný pár — muže a ženu — v ukrajinském kroji z Poltav-ska a vedle i kroj našich kubánských kozáků. „Kolo srpskih sestara“ je vlastenecko-kulturní a sociální spolek, pracující již více než 30 let ve prospěch svého národa a státu. Spolek vytkl sobě vznešený ideál „za víru a svobodu národa“ a má své filiálky po celé Jugoslavii. Vykonává velikou kulturní, národní a humánní práci: podporuje sirotky, invalidy, studující mládež, opuštěné matky. Podporuje lidový průmysl, ženské práce atd.

A jaký dům vystavěly si studentky? ... Bílý, jako nevěsta pěkně oblečená ve svatební roucho, stojí v široké ulici královny Marie. Uvnitř není,

však ještě ukončen. Samy, svými vlastními silami, sbírajíce po cihle, pořádajíce různé sbírky, výstavy, divadla, tance, večírky, prodávajíce knihy a pod., sebraly energické studentky na svůj vlastní dům několik milionů dinarů. Nejvíce se

Dům sdružení studentek.

o to přičinila mladá, skromná, milá předsedkyně spolku, doktorka Dragiňa Popsová-Dragičevićová, u níž se mi nejvíce líbila její demokratičnost a velmi skromný oblek, věcná řeč, opravdovost a úcta k práci, k člověku.

Dům má název „Studentkinja“. Když jsme se slečnou předsedkyní chodily z poschodí do poschodí, přeskakovaly přes kupy třísek, písku, vyhýbajíce se dělníkům, kteří nosili tašky, dveře a pod., uviděla jsem, jak si racionálně vystavěly dům naše mladé kolegyně. „Bohužel ne-

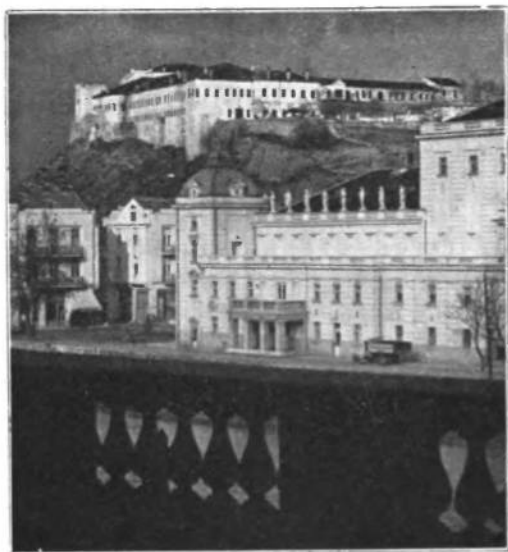
máme peněz na zařízení," postěžovala si mi předsedkyně. „A copak nemůžete dostat od vlády subvenci?“ — zeptala jsem se já. „O ne, nedostaly jsme subvence, jedině město Bělehrad, na přímluvu našeho profesora, nám darovalo místo pro dům, a upřímně a nejsrdečněji děkujeme naší královně Marii, že nám darovala 300.000 dinarů.“ „Pravda, král daroval našim kolegům-studentům celý milion“ — dodala předsedkyně. „Oho, myslím si, muži potřebují více, stejně jako je tomu všude jinde.“ Ale dočkají se naše mladé kolegyně, studentky jihoslovanské — doby, kdy s hrдостí budou otvírati svůj dům a pozvou nás na oslavu nového bydliště. Vzpomněla jsem si zde na zlatou Prahu, jak pan prezident štědře podporuje ženskou práci, stavbu ženských domovů, na něž daroval miliony.

V Jugoslavií všechny ženské spolky rozvíjejí svou práci také jen obětavostí lidí svědomitých, upřímných vlastenců a vlastenek, kteří věnují veliké peníze na dobročinné a kulturní cíle. Na př. stará budova university byla zbudována jedním velikým patriotem Srbem . . .

V Krunské ulici, jež je pokračováním tak milé mi ulice kněžny Persidy, stojí „Dom - - Učeni-ca“. Pensionát, třídy, pracovny pro různé třídy studujících dívek, překrásně zařízené, svítily ideální čistotou a ideálním pořádkem, ačkoliv mne vlastně ani nečekaly, protože jsem přišla neočekávaně, jako všude při prohlídkách různých institucí a podniků. Všude množství květin, jež ve vázách a květináčích jsou postaveny v oknech, v košících na schodech a pod. Byli překvapeni,

že jsem „Ukrajinka z Prahy“, myslili si, že jsem Češka. Personál jednal se mnou velmi laskavě a vše mi dokonale vysvětlil a ukázal. Dom-Učelnica byl založen r. 1905.

V jedné z centrálních ulic stojí krásná školní

Skoplje — Dušanův grad.

budova „Domačica“. Tyto odborné školy pro ženskou povolání udržuje spolek „Beogradsko žensko društvo“, jeden z nejstarších ženských spolků. Již v r. 1894 si ve svém časopise vytkló za cíl: „Aby se šířelé dívky vzdělaly na dobré,

samostatné pracovnice“. Všechny školy jsou dokonale zařízeny, vládne v nich ideální pořádek a hlavně vycitujeme opravdový rodinný život. Dívky jsou přívětivé a nenuceně odpovídají na všechny mé otázky s úsměvem a ochotou. Profesorka představila mi krásnou plavovlásku s modrýma očima. Je to Češka. Ale bohužel již nemluvila tato krásná dívka tak krásně česky, jak to slyším v Praze... Družstvo bylo založeno roku 1875.

Ve spolku „Kneginja Ljubica“, jenž pěstuje církevní kulturu a jenž zbudoval velký chrám na historickém Kosově poli, kde padlo mnoho Srbů za vlast a svobodu, setkala jsem se s překvapením. Tajemnice spolku prohlásila, že je Ukrajinka z Haliče, přivezená odtamtud jako dítě, a že již zapomněla svou mateřskou řeč. Stěží něco rozuměla, když jsem se na ni obrátila ukrajinsky. Ale i Češka i Ukrajinka zůstaly Slovankami a jsou dobrými příslušnicemi jihoslovanského státu.

Prohlédla jsem si i dětské jesle a mateřské školky spolku „Obdanište“, jež jsou pod protektorátem královny Marie. Dvě opatrovny, které jsem viděla, nejsou tak vzorné, pokud jde o nábytek a pomůcky, jako na př. v Praze školka „U Studánky“, ale i zde panuje ideální čistota, pořádek a rodinné ovzduší. Personál je dobře vyškolen, děti veselé, zdravé, smělé, samy promlouvají se mnou a dobře a slušně odpovídají na mé otázky. Viděla jsem i dětské práce z hlíny, vosku, papírů atd. Je viděti, jak vychovatel-

ky a učitelky rozumějí dětské psychologii a povaze.

Jsou to dvě opatrovny v nejchudších částech Bělehradu, pro děti dělníků a chudých rodičů, neb sirotky, ale ačkoliv není zde přepychu, jen

Ohrid — kostel sv. Klimenta (1253 r.).

když děti navykají v nich kulturnímu životu. Bělehrad má i jiné mateřské školky a opatrovny, ale schválně chtěla jsem viděti, jak to vypadá v nejvšednějších, a dopadlo to velice dobře. A také jsem neměla času prohlédnouti jiné. Vzpomněla jsem, jak ráda navštívuji takové obyčejné školky i v Praze a jak se mi tam vždy líbí.

Kromě těchto „Obdanišť“ pro malé děti jest v Bělehradě i „Obdanište“ pro mládež školní. Jsou tu také pensionáty různých typů pro dívky a pro studentky, pro děti chudých rodičů a

pro dívky z venkova. Všude jsem se setkávala s laskavým přijetím, ochotou vše mi vysvětliti a ukázati. Ve všech těchto institucích panuje rodinný život. Komnaty jsou útulné a racionálně

Prof. Jovanka Hrvačaninová.

ky se vždy mohou mezi sebou dorozuměti a každá může si vybrat kolegyni podle svého charakteru.

Bílý jako z cukru stojí ve středu města

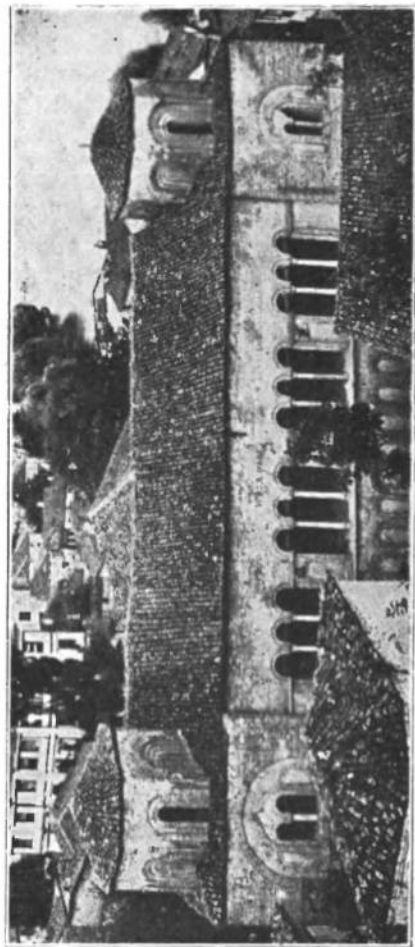
dům spolku „Srpska majka“, se zlatým nápisem „MAJKA“. Je to ústředí ochrany matek a dětí, jež rozšířilo svou činnost po celém státě.

„Beogradsko žensko društvo“ a „Srpska majka“ jsou pod protektorátem jihoslovanské královny Marie, jako i některé jiné instituce.

22. IX. 1934 přednášela jsem ve spolku „Udruženje univers. obrazovanih žena“, v útulných místnostech ženského klubu na téma „Nejnovější český ženský román“. Do srbštiny přeložila mi tuto přednášku paní prof. Jovanka Hrvačaninová. Paní J. Hrvačaninová je mladá významná spisovatelka, která pracuje také vědecky; za habilitační práci vybrala si téma z historie české literatury. Překládá z češtiny (na př. přeložila povídku Maryše Šárecké-Radoňové „Junáková sudbina“).

V Bělehradě je asi 2.000 Čechoslováků, kteří velmi dobře pracují na sblížení česko-jihoslovanské. Ale, bohužel, neměla jsem dosti času, abych se seznámila s jejich spolkovou činností. Jen slyšela jsem od paní Dobromily Glaviničové-Knez Milojkovičové, redaktorky Ženského světa, že pro utužení vzájemných styků přispěla hodně paní Fliedrová, choť vyslance, která dokonce pracovala se Srbskými ženami na stravovací akci pro jihoslovanskou mládež.

V Bělehradě, Lublani a Záhřebě každého překvapí množství tiskové produkce, časopisů, revuí, knih atd., vystavených v knihkupectvích. Ráda jsem se zastavovala před pěkně upravenými výstavními skříněmi knihkupectví a alespoň z obálek zvěděla obsah krásně vydaných knih... Časopisy jsem si prohlížela v universitních knihov-

Ohrid — kostel sv. Sofie (1043 r.).

nách. Nejvíce mě překvapily literárně-vědecké revue, žurnály, v nichž se věnuje mnoho místa literární kritice nejenom jihoslovanské, ale i světové. O zájmu čtenářů o vážnou literaturu svědčí již to, že referát o nějakém vědeckém nebo literárním díle zabírá několik stránek. Krásně jsou vydávány ilustrované žurnály. Všechn tisk vychází ve třech jazycích, srbsky, chorvátsky a slovinsky. Budeme-li pokládati množství časopisů za kulturní vyspělost národa, poměrně malý počet Slovinců a velká produkce jejich tisku nám dosvědčí, že Slovinci jsou velmi kulturním národem. I ženský tisk v Jugoslavii je dobrý.

Ženský tisk.

Nejvíce ženských časopisů vychází v Lublani. „Ženski svet“, známý a velmi nám příznivý ilustrovaný měsíčník, vychází již 12 let. Na 32 stránkách přináší články z oboru sociologie, ethiky, umění, krásné literatury, národního i domácího hospodářství, ženského hnutí atd. První článek obvykle pojednává o životě a díle vynikající ženy jihoslovenské neb cizí. Poměrně nejvíce bylo článků o životě a díle českých žen. List má dvě přílohy: módy a ručních prací a přílohu „Naš dom“. Redaktorky: Pavla Hočevarjová, Minka Martelančová a Minka Govekarjová, jsou vesměs nejlepšími přítelkyněmi slovenských žen. Adresa: Tavčarjeva ul. 12.

„Žena in dom“, také slovinský časopis, je ilustrovaný praktický měsíčník, amerického rázu. Z jeho rozmanitého programu, dotýkajícího se všech stránek ženského života, je viděti, že všechny tyto otázky nemohou býti důkladně probírány, ale myslím, že se ve spěchu dnešního života ukázala potřeba i takového informačního listu. Redaktorky: Ria Podkrajšková a ing. Duša Šantlová. Dalmatinova ul. 10.

„Ženski list“, měsíčník, orgán pracujících žen a dívek, orientovaný sociálně demokraticky, má velmi vysokou kulturní úroveň. Redaktorky: Stefanija Brezarová a R. Krištofová.

„Gospodinja“, vychází desetkrát do roka a je ilustrován obrázky z domácího hospodářství. Vydává jej spolek hospodyň. Redaktorka Anica Kropivniková.

„Gospodinjska pomočnica“, orgán spolku pomocnic v domácnosti, propaguje dorozumění se zaměstnavatelkami, zastává se práv služebných, dbá o zvýšení jejich odborného i všeobecného vzdělání. Redaktorka Franja Petričová, bývalá služebná. Časopis velice inteligentní. Prečna ul. 2.

„Vigred“, měsíčník čistě katolický, 32 str., ilustrovaný. Beletristika, kulturně-osvětové články v katolickém duchu, překrásně psané. Vydává jej Spolek katolických žen. Redaktorka Anica Lebereová, významná spisovatelka. Adresa: Ljudski dom, Masarykova 12.

Měsíčník „Babiški vesnik“, odborný orgán slovinských porodních asistentek, má rozměr tří tiskových archů ročně. Redaktorka Katica Kvartičová, Lipičeva 5.

Vynikající slovinská básnířka Ludmila Prunková (Mila Utva) již 14 let vydává „Gospodinjski kalendar“, je to kniha pro zápisy výdajů hospodyňky na denní potřebu. Kromě kalendáře a zápisníku obsahuje jídelní lístek, recepty, jak vařit, a dodatek s informacemi o ženském hnutí.

„Belo-modra knjižnica“. Slovinské ženy mají své družstevní vydavatelství „Belo-modra knjižnica“, jež vydalo několik desítek knih beletristických i vědeckých a také knih pro mládež od nejlepších svých spisovatelek. Úkolem vyda-

vatelství jest podporovati tvorbu slovinských spisovatelek.

V Záhřebě charvátské ženy vydávají jen dva časopisy a pak tam dochází „Mali ženski svet, který v charvátské řeči vydává „Ženski svet“ lublaňský.

„Ženski list“ vychází za redakce největší charvátské spisovatelky Marie Zagorky (je to pseudonym). Časopis má veliký formát a je bohatě ilustrován. Téměř celý jest zaplněn literárními pracemi redaktorky.

Spolek žen s universitním vzděláním počal vydávat list „Žena“.

V Bělehradě vydávají srbské ženy také několik časopisů.

Spolek „Alijanse ženskih pokreta“ vydává výhradně feministický orgán „Ženski pokret“, podobný Jus Suffragit, za redakce Srbky paní Darinky Stojanovičové a Slovinky paní Alojzije Štebiové. Zde se otiskují články ve třech řečích: srbsky, charvátsky a slovinsky. Adresa: Knez Michailova ul. 46-I.

„Ženski svet“, bohatě ilustrovaný měsíčník, má asi 50 stran. Je to revue pro ženskou otázku a pro módu. Aby měli čtenáři ponětí o tomto časopisu, uvedu zde obsah čísla, v kterém byl také článek o paní Plamínkové. Tak první článek zní „Královna-žena“, o jihoslovanské královně Mariji. Potom: „Dítě a den míru“, „Mala ženská antanta“, v tomto článku paní Dobrila Glaviničová K. M. podává informace o zasedání ženské malé dohody v Bělehradě za předsedni-

ctví paní Plamínkové a krásnými slovy líčí vynikající českou ženu-političku. Dále články o školské hygieně, „Anamneza, diagnosa a prognosa lásky“, „Brigita Helm“, „Nová nauka o životosprávě“, povídka od vynikající spisovatelky Nadeždy Tutunovićové, módy, kuchyně atd. V tomto listě paní Glavinićová K. Milojkovićová často uveřejňuje články o českých ženách. Odpovědná redaktorka: Jelena I. Zrnićová, spoluredaktorka Dobrila Glavinićová, Knez Milojkovićová. Knez Miletina ul. 8.

„Žena i svet“, také bohatě ilustrovaný měsíčník, vychází již 11 let. Je to literárně-zábavný list má 64 stran, tištěných na pěkném papíře. Téměř na každé stránce obrázky módy neb z kulturního a národního života své země i z ciziny. Vedle článků o ženské otázce vidíme několik povídek, nejčastěji překladů z francouzštiny. Zde jsem také viděla i články na české téma, na př. „T. G. Masaryk a ženská otázka“, o některých českých ženách atd. Redaktorka: Zaza Grigorićová. Bělehrad, ul. Strahinića Bana, 75.

Feministický list „Jugoslovenska žena“ vychází dvakrát měsíčně. Uveřejňuje diskusní články o různých otázkách, týkajících se žen, podává informace o mezinárodním feministickém hnutí a j. Redaktorky: Vera Jovanovićová, Desanka Pavlovićová a Dr. Zdenka Babićová-Keslerová. Bosanska ul. 8.

Spolek „Beogradsko žensko društvo“ vydává ročenku „Domaćica“. V jednom ročníku jsem četla, jak anglické ženy pomáhaly srbskému národu v první polovině XIX. stol. a jak se na cestě

do Srbska zastavily v Praze, kde „mluvily s vynikajícím českým historikem Palackým“. Je to velice zajímavý almanach. Adr. Dobruška 5.

V Bělehradě mají vysokoškolsky vzdělané ženy své vydavatelství, ve kterém vydaly několik bro-

Alojzija Stebiová, redaktorka.

žur o ženském hnutí a literární práci svých členek.

Kromě toho jest v každém deníku zavedena ženská hlídka.

Již zde v Praze v roce 1935 jsem se dozvěděla z lublaňského „Ženského sveta“, že letos v Bě-

lehradě počal vycházeti nový ženský časopis „Glasnik“, orgán „Jugoslovenského ženského savezu“. („Jug. ž. s.“ sdružuje v sobě asi 400 ženských spolků). Podle referátu paní Pavly Hočevarjové „Glasnik“, skutečně hodnotný femi-

Ljibica Jankovičova, profesorka.

nistický list, důstojně representuje feministické hnutí v Jugoslavii. Redakce „Glasniku“ slibuje, že články svých přispěvatelek bude uveřejňovati v té řeči, kterou budou psány. Tedy i tento nový ženský časopis bude vycházeti ve třech řečích

jako „Ženski pokret“. Bohužel referentka ne-
vedla složení redakce. Ul. krále Milana 8.

Každý ženský spolek vydává tiskem své vý-
roční zprávy. Někdy je to velmi pěkná, ilustro-
vaná brožura.

Dr. Alma Sodniková, univ. doc.

Hodnotný ženský tisk svědčí o vyspělosti ju-
goslávských žen. Lituji, že zde nemohu uveřejniti
fotografie všech redaktorek, spisovatelek atd.)*
Ale doufám, že v své větší monografii „Slova n-
ská žena“ budu mít jistě možnost uveřejniti

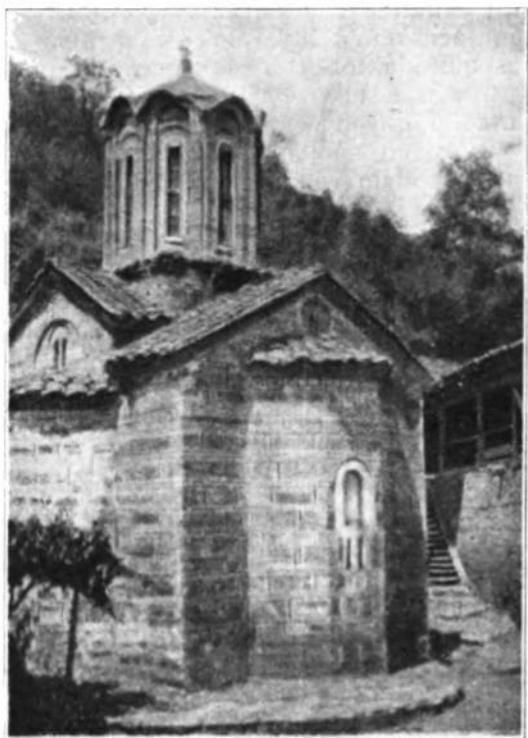
*) Využítkuji štočky „La Femme Slave“.

životopisy všech vynikajících jugoslávských žen, stejně jako i žen jiných slovanských národů.

V této malé brožurce není možno vylíčiti celou rozsáhlou činnost žen v Jugoslavii, ale i z tohoto krátkého přehledu je možno poznati, že ženy v Jugoslavii vyvíjejí čilý organizační ruch, že věnují velikou pozornost akcím výchovným a sociálním. Také feministické hnutí se slibně rozvíjí. Celé feministické hnutí se soustřeďuje ve spolkách „Ženski pokret“, „Udruženje univers. obrazovanih žena“ a „Jugoslovenski ženski savez“; v tomto největším spolku jsou organizovány všechny ženské spolky z celé země, počtem přes 400.

Dnes jsou v Jugoslavii dva tisíce akademicky vzdělaných žen, na všech vysokých školách jest zapsáno několik tisíc studentek. Na bělehradské universitě působí jako docentka Dr. Ksenija Atanasijevićová, vynikající žena-filosofka, jež napsala přes 120 filosofických a sociologických prací. Na lublaňské universitě jest také docentka filosofie, Dr. Alma Sodniková.

Mezi velkým počtem středoškolských profesorek pracuje také několik žen vědecky; na př. v Bělehradě: prof. Jovanka Hrvacaninová, Ljubica a Danica Jankovićové, Dr. Vilma Janišová a j.; v Záhřebě: Dr. Zdenka Markovićová, Dr. Elza Kučerová, Dr. Mira Kočonda a j.; v Lublani: Dr. Marja Borštniková, Dr. Marjana Kokalj-Železnová a mnohé jiné. Všechny tyto ženy jsem osobně poznala, mám jejich vědecké práce, ale ještě pokračuji ve sbírání další látky o kulturní práci jugoslávských žen.

Ohrid — kostel Kučeviča.

V Jugoslavii jest mnoho žen literárně činných, vynikajících spisovatelek, o kterých chystám zvláštní studii; ženy žurnalistky pracují nejen v svém ženském tisku, ale i v každém deníku jako spoluredaktorky a dokonce i jako redaktorky, a velice se osvědčily.

O mnoha jiných ženách, které prakticky pracují v různých spolcích, jsem mluvila výše; o nich také podám větší informace v své budoucí knize

V Jugoslavii jako všude se tvoří nová žena, samostatná, s touhou ponechat si své základní ženské vlastnosti, ale státi se spolupracovnicí mužovou ve všech oborech národní kultury anebo býti samostatnou pracovnicí a jest zřejmé, že tohoto cíle dosáhne a že dosáhne také politické rovnoprávnosti, což bude pro jugoslávské ženy zadostiučiněním a povzbuzením k tomu, aby ještě více pracovaly ve prospěch svého národa i lidstva.

Dnes jsem znovu v milé mi Praze, kde jsem našla druhý domov, a vzpomínám na vše, co jsem prožila za tyto tři měsíce v Jugoslavii, a v duchu co nejsrdečněji děkuji všem těm, zde i tam, kdo mi vyšli vstříc a kdo mi umožnili a zpříjemnili můj pobyt v krásné slovanské Jugoslavii!

V Praze v březnu 1935.

Od téže autorky:

1. Соціяльна опіка над молоддю в Чехословаччині. Львів 1925, 8°, стор. 11.
2. Вибір фаху. Прага 1926, 8°, стор. 37, о ілюстр.
3. Шкільництво на Кубані. Прага 1927, 8°, стор. 16, в ілюстр.
4. **Česko-ukrajinské styky.** Praha. 1928. 8°, str. 40, s ilustr. Vydavatelství „Česko-ukrajinská kniha“ svazek 1.
5. Т. Г. Масарик-журналіст. Прага 1931, стор. 45. (літографія).
6. Т. Г. Масарик. Прага: 1931, 8°, стор. 350, 76 ілюстрацій
7. **Mé dojmy z Jugoslavie.** Praha 1935. 8°, str. 104 s 43 obrázky.
1. Соціяльна опіка над молоддю в Чехословаччині. „Літературно-Науковий Вістник“, кн. IV. 1925. Львів.
2. Кубань в цифрах. „Діло“, 1926, Львів.
3. За будучність молодого покоління, III. чеський з'їзд для досліду дитини. „Діло“ ч. 250. 1926. Львів.
4. Українські жіночі організації в Ч.С.Р. „Жіноча Доля“, ч. 2. 1926, Коломия.
5. З життя дітей українських емігрантів у Празі. „Нова Хата“, 1926 р., ч. 2., Львів.
6. Франтішка Пламінкова. „Нова Хата“, 1926. р., ч. 4., Львів.
7. Украински женски съюзъ въ Прага. „Женски Гласъ“, брой 3—4, 1926, I-XI, София.
8. З діяльності Управи Українського Жіночого Союзу в Ч.С.Р. „Жіноча Доля“, 1926. р., ч. 12.
9. Правовий стан жінок в Ч.С.Р. „Жіноча Доля“, ч. 10. 1926. Коломия.
10. Жіночий рух в Болгарії. „Жіноча Доля“ ч. 1., 1927.
11. Дещо з гігієни для дітей. Переклад з чеськ., „Жіноча Доля“, ч. 5. 1927.
12. Зразок боротьби проти алькоголю. Переклад з чеського. „Жіноча Доля“, ч. 5. 1927.
13. **Ženské hnutí v cizině.** „Ženská rada“, seš. 9, 1927, Praha.

14. 40leté jubileum ukrajinské spisovatelky Olgy Kobylanské. „Ženská rada“, seš. 10, 1927.
15. В гостях у Терезії Турнерової. „Жіноча Доля“, ч. 24, 1927. Коломня.
16. Ельшка Красногорска. „Женски Гласъ“, 25. I. 1927. Софія.
17. Олга Кобилянска. „Женски Гласъ“, брой 7., 1927, Софія.
18. Slovanský ženský tisk. „Žen. rada“, č. 3, 4, 1927, Praha.
19. Sojuz Ukrajinek v Haliči. „Ženská rada“, č. 4, 1927, Praha.
20. Prof. Dr. Bř. Foustka a ženská otázka, „Ženská rada“, č. 1, 1927, Praha.
21. Hnutí ukrajinských žen v Haliči. „Ženská rada“, č. 9, 1927, Praha.
22. Ženski tisk na Čehoslovaškem. „Ženski Svet“, štev. 7, v Trstu, 1927.
23. Oljga Kobyljanska. „Ženski Svet“, št. 11, 1927, v Trstu, Italija.
24. Olga Kobylanská. „Ženské slovo“, 27. XI., 1927, Praha.
25. Пропаганда мира. „Діло“, ч. 97, 1927., Львів.
26. Т. І. Масарик та його погляди на жіноче питання. „Жіноча Доля“, ч. 6, 1927., Коломня.
27. Жіночий рух в Галичині, та жіночий рух на Кубані. „На новий шлях“, альманах „Жіночої Долі“, 1927., ст. 77—83. Коломня.
28. Ольга Кобилянська. „Хвилі Кубані“, ч. 1. 1927, Прага.
29. Проф. Др. Брж. Фовстка: „Народ немерущий“, переклад з чеського. „Хвилі Кубані“, ч. 1., 1927.
30. Женскіятъ периодически печатъ въ Чехословакия. „Женски Гласъ“, Софія, 1. II. 1928, брой 9—10.
31. Франтишка Пламинкова. „Женски Гласъ“, 1. III. 1928., брой 11—12.
32. Olga Kobylanská. „Domov a Svět“, č. 1, 1928, Praha.
33. Кіндрат Лукич Бардіж. „Кубанські Думки“, ч. 2. 1928, Прага.
34. Словінські жінки в Італії. „Жіноча Доля“ ч. 1—2, 1928., Коломня.

35. Економія праці й життя. Альманах „Жіночо. Доля“, 1928. р., Коломия.
36. Спорт і домашня жіноча праця, там же?
37. Жіноча преса в Чехословаччині. „Жіноча Доля“, ч. 24, 1928., Коломия.
38. Iva Breščakova: „Nec possumus tecum vivere, nec sine te“, перекл. зі словінського, „Жіноча Доля“, ч. 16, 1928. Коломия.
39. А. Реčakova: „Сльози матери“, перекл. зі словінського, там же.
40. T. G. Masaryk in njegove misli o ženskem vprašanju. „Ženski Svet“, številka 4, 1928, v Trstu. Italija.
41. Olga Alexandra Dočymínšká: „Smutný Kristus“. Z ukrajinštiny přelož. Marie Omelčenková. „Československá žena“, č. 7, 1928, Praha.
42. Потреба соціологічної освіти для громадянства. „Життя і Знання“, ч. 8. 1928, Львів.
43. Paní Olena Kysilevská. „Hospodyňské listy“, č. 3, 1928, Praha.
44. Slovinské ženy v Itálii. „Hospodyňské listy“, č. 7, 1928, Praha.
45. Kubáň a Kubáňští kozáci. „Кубанські Думки“ ч. 3, 1928, Прага.
46. Výchovný program mateřských škol“, napsala Ida Jarníková. „Ženská rada“, č. 4, 1928, Praha.
47. Ženské hnutí u slovanských národů. „Moravsko-slezský deník“, 3. XII. 1928.
48. З життя організованого жіноцтва. Пропагандова акція українок в Ч.С.Р. „Діло“, ч. 53, 1928, Львів.
49. Natala Korolevá: „Ministrant“. Z ukrajinšt. přeložila Marie Omelčenková. „Československá žena“, č. 1 a 2, 1929, Praha.
50. Natala Koroleva, там же.
51. Františka Plamínková. „Ženski Svet“, št. 1, 1929, Ljubljana, Jugoslavija.
52. Ženski klub češki. „Ženski Svet“, štev. 2, 1929, Ljubljana, Jugoslavija.
53. Anna Pavlíková (Halič). „Ženská rada“, č. 3, 1929.
54. Slovanská otázka v Itálii. „Ženská rada“, č. 5, 1929, Praha.

55. **Ženský tisk v Bulharsku**, там же.
56. **Ženský tisk v Itálii**. „Ženská rada“, č. 9, 1929, Praha.
57. **Ekaterina Karavelová**. „Ženská rada“, č. 8, 1929, Praha.
58. Словінські жінки в Італії. „Нова Хата“ ч. 3., 1929., Львів.
59. Хто має успіх у житті? „Жіноча Доля“, ч. 9—10, 1929, Коломия.
60. Новий болгарський жіночий часопис. „Жіноча Доля“, ч. 12, 1929.
61. Др. Аліса Масарикова. „Жіноча Доля“, ч. 14., 1929.
62. Здорова родина є запорукою сильного народу „Жіноча Доля“, ч. 18., 1929, Коломия.
63. Жіночий рух у Сербії „Жіноча Доля“, ч. 20., 1929.
64. **Führende Frauen Europas**. „Ž. rada“, č. 3, 1929, str. 66.,
65. Катерина Каравелова. „Жіноча Доля“ ч. 22., 1929.
66. Український народний промисел. „Наша Книга“, альманах „Жіночої Доли“. 1929. р.
67. Кубанська жінка: Мати інтелігентка, там же, ст. 176.
68. Кубанська жінка: Христя, там же, ст. 194.
69. **Martyrium Ukrajinců v Polsku** (переклад промови сенат. Олени Кисілевської в польському сенаті 7. III. 1929.) „Ženská rada“, č. 6, 1929.
70. **Ukrajinské ženy v Haliči**. „Moravsko-slezský deník“, 7. IV. 1929, Mor. Ostrava.
71. Президент-робітник. „Український Вістник“, березень, 1929, Прага.
72. Моральність в подружжі. „Життя і Знання“, ч. 11., 1929.
73. **Alice Masaryková**. „Ženski Svet“, št. 9, 1929, Ljubljana, Južoslavija.
74. **Ukrajinka v inozemstvu**. „Ženski Svet“, št. 12, 1929, Ljubljana.
75. **Ruska žena v tujini**, там же.
76. **Jaký osud čeká muže v budoucnosti**, překlad (z ukrajinšt.). „Reforma“, 20. X., 1929, č. 246.
77. Психологія жінки. „Нова Хата“, ч. 12., 1929, Львів.

78. Сенаторка Олена Кисілевська. „Український Голос“, X, 1929. Winnipeg, Канада.
79. Аліса Масарикова. Канадійський Фармер. 1929, ч. 33, 14, IV.
80. Олена Кисілевська. Канадійський Фармер 1929, ч. 35.
81. Шкільництво на Кубані. Канадійський Фармер. 1929 ч.ч. 16., 17., 18.
82. Ekaterina Karavelova, „Ženski Svet“, št. 1, 1930, Ljubljana, Jugoslavija.
83. Juliana Lancová: „Psychologie ženy“, там же.
84. Uljana Kravčenko. „Ženski Svet“, šte. 9, 1930, Ljubljana, Jugoslavija.
85. Пані Загоржова-Немцова. „Жіноча Доля“. ч. 33—34, Коломия.
86. Індіянка феміністка. „Жіноча Доля“, ч. 38, 1930, Коломия.
87. Marija Záhořová-Němcová. „Ženski Svet“, št. 8, 1930, Ljubljana, Jugoslavija.
88. Ideje demokratické a republikánské ve Francii před revolucí. „Česká revue“, duben 1930, Praha.
89. Марія Конечна. „Нова Хата“, ч. 2, 1930, Львів.
90. Олена Мароти-Сольтезова. „Нова Хата“, ч. 3, 1930, Львів.
91. Катерина Грушевська. Альманах „Жіночої Долі“, на 1930. р., Коломия.
92. Обережність чи безхарактерність. „Жіноча Доля“. ч. 1—2, 1931, Коломия.
93. Як працюють болгарські жінки. „Жіноча Доля“, ч. 3, 1931.
94. Олена Пчілка. „Жената“. кн. IV, 1931, Софія.
95. Pavla Hočevarjevá, Olexandra Dučiminská a Francka Mohoříčová, „Ženská rada“, 1930, č. 8.
96. Ukrajinské ženy v polském sněmu a senátě. „Ženská rada“, 1930, č. 10.
97. Z tisku slovanských žen. „Ženská rada“, 1931, č. 1.
98. Olena Pčilka. Ženski svet. 1931, št. 2. Lublana.
99. O Konor-Vilinská. Tamtéž.
100. K práci „Odboru Vnitřní svoboda ženina“. Ženská rada, 1931, č. 3.

101. Юбилей проф. С. Ф. Русовой. „Нова Хата“ 1931, ч. 6.
102. Софія Федорівна Русова. „Нова Хата“, 1931, ч.ч. 7—8, Львів.
103. Dr. Edmée Charrier: „L'évolution intellectuelle féminine“. „Нова Хата“, 1931, ч.ч. 7—8, Львів.
104. 30 leté jubileum první slovinské žurnalistky Iovanky Klemenčičové. „Ženská rada“, 1931, č. 6.
105. Maryša Šárecká-Radoňová: „Z kulturních dějin lidstva: Starověk“, „Ženská rada“, 1931, č. 8.
106. Marija Jurčeva-Zagorka. „Ženská rada“, 1931, č. 10.
107. Український куточок на всесокільській виставі в Празі. „Жіноча Доля“, 1931, ч.ч. 21—22
108. Віра Альбрехтова. „Нова Хата“, 1931, ч. 12
109. Co píše cizina o nás. „Ženská rada“, 1932, č. 1.
110. Анча оджова. „Жіноча Доля“, 1932; ч. 4.
111. Zaščitá matere in dece na Češkoslovaškem. „Ženski svet“, 1932, št. 5.
112. Maryša Šárecká-Radoňová. „Ženski svet“, 1932, št. 6.
113. Bolgarska žena sveza. Tamtéž, št. 7—8.
114. Млада Линовецька та її „Ukraina“. „Жіноча Доля“, 1932, ч.ч. 6—7.
115. Maryša Šárecká-Radoňová: „Z kulturních dějin lidstva: Středověk“. „Ženská rada“, 1932, č. 8.
116. Dr. Edmée Charrier: „L'évolution intellectuelle féminine“. „Ženski pokret“, 1932, broj 6, Beograd.
117. Olena Kultchitzka. „La Revue Moderne“, Paris, 1932, 7.
118. Pavel Barth (k 10. výročí jeho smrti). „List říšského svazu čsl. učitelek“, Praha, 1932, č. 19.
119. Франя Тавчар'єва та Коло Югослов'янських Сестер у Люблянi. „Жіноча Доля“, 1932, ч. 39.
120. В гостині в панства Королевих. „Жіноча Доля“, 1932, ч.ч. 51—52.
121. Досягнення освіченого жіноцтва. Свобода (Америка), 1932, ч. 53.
122. Уляна Кравченко в своїх віршах. Свобода (Америка), 1932, ч. 180.
123. Sborník bulharských žen. „Ženská rada“, 1933, č. 1.

124. Ze života slovanských žen: Jugoslavija, Bulharsko a Polsko. „Ženská rada“, 1933, č. 2.
125. Jubileum Marije Rúžičkové-Strozzi. „Ženská rada“, 1933, č. 3—4.
126. Alojzija Štebijeová. „Ženská rada“, 1933, č. 6.
127. Maryša Šárecká-Radoňová: „Z kulturních dějin lidstva: Renaissance a barok“. „Ženská rada“, 1933, č. 9.
128. Kongresy a konference v cizině. „List říšského svazu čsl. učitelek“, 1933, č. 9.
129. Dr. Maria Montessori: „La Paix et L'éducation. „List říšského svazu čsl. učitelek“, 1933, č. 13.
130. „L'organisation de l'instruction publique dans 53 Pays“, tamtéž.
131. Littérature Infantine et Collaboration International“, tamtéž.
132. J. L. Claparède: „L'Enseignement de l'Histoire et l'Esprit International“, tamtéž.
133. A. Müller: „Abhängigkeit der Schulleistungen von wirtschaftlichen und sozialen Einflüssen“, tamtéž.
134. Božena Víková-Kunetická. „Ženski svet“, 1933, št. 4.
135. Charlie Garrigue Masaryk. „La Femme Slave“, Praha, 1933, č. 1—2.
136. Dr. Marie Curie-Skłodowska. „La Femme Slave“, 1933, 1—2.
137. Catherine Karavelova. „La Femme Slave“, 1933, 1—2.
138. Olena Kysilevska, tamtéž.
139. Comtesse Sophie Panina, tamtéž.
140. Františka Plamínková, tamtéž.
141. Hélène Marothy-Soltés, tamtéž.
142. Dr. Edmé Charrier: „L'évolution intellectuelle féminine“. „La Femme Slave“, tamtéž.
143. Milena Nováková: Muž a boj. „La Femme Slave“, 1933, 1—2.
144. Dr. Julie Malinová. „La Femme Slave“, 1933, č. 3—4.
145. Mme Dimitrana Ivanova, tamtéž.
146. Mme Adealaide Jecouline, tamtéž.
147. Dix ans du Conseil national des femmes Tchécoslovaques, tamtéž.
148. Le congrès de l'Open Door, tamtéž.

149. **Sophie R. Nałkowska**, tamtéž.
150. Українська Громада в Мельнику. „Жіноча Доля“, 1933, ч. 4.
151. Уляна Кравченко. Час. (Чернівці), 1933, ч.ч. 1249—1250.
152. Олена Квсілевська. Час. (Чернівці), 1933, ч.ч. 1458, 58-а, 1459-б.
153. **Božena Benešová**: „Úder“, „Podzemní plameny“ a „Tragická duha“. „La Femme Slave“, 1933. N. 3—4.
154. **Dr. Julka Gjorgjević-Chlapcová**: „Osudná chvíle feministického hnutí“, „Sexuální reformy a rovnoprávnost muže a ženy“. „La Femme Slave“, 1933, 3—4.
155. Чеська Жіноча Національна Рада. „Жіноча Доля“, 1933, ч. 12.
156. **Deset let práce Ženské rady československé**. „Ženski Pokret“, 1933, Beograd.
157. **Maryša Šarecká-Radoňová**: „Z kulturních dějin lidstva“. „Ženski svet“, 1934, št. 2.
158. **T. G. Masaryk a ženský tisk**. „Ženská rada“, 1934, č. 3.
159. **Ze života slovanských žen**. „Ženská rada“, 1934, č. 8.
160. Біла тиха Любляна. „Жіноча Доля“, 1934, ч. 17
161. Словінські жіночі часописи й видавництва в Югославії. „Жіноча Доля“, 1934, ч. 18.
162. Жіноче „Т-во Княгиня Зорка“ в Любляні. „Жіноча Доля“, 1934, ч. 24.
163. Англійський новітній жіночий роман. „Давони“, Львів, 1934, ч. 5.
164. **Na bregu sinjega Jadrana**. „Slovenski narod“, Ljubljana, 1934, št. 192.
165. **Najnovější češki ženski roman**. „Jutro“, Ljubljana, 1934, št. 34 a št. 36.
166. **Najnoviji češki ženski roman**. „Ženski pokret“, 1934, št. 10, 11, Beograd.
167. **Najnoviji češki ženski roman**. „Život i rad“, 1934, broj 12, Beograd.
168. **Ukrajinska žena u prošlosti a sadašnjosti**. „Ženski pokret“, 1935, broj 1.
169. **Ljubica i Danica Janković**: „Narodne igre“. „Ženská rada“, 1935, č. 1, Beograd.

170. **Dr. Vilma Janiševa-Rašković:** „Biologija žene i njen socijalni značaj“. Beograd, „Ženska rada“, 1935, č. 1.
171. **Angela Vodetova:** „Žena v sedanjji družbi“. Ljubljana, „Ženska rada“, 1935, č. 1.
172. **Zájezd paní F. F. Plamínkové do Bulharska a Jugoslavie.** „Ženska rada“, 1935, č. 1, 2—3.
173. **Že slovanského ženského světa.** „Ženska rada“, 1935, č. 2—3.
174. **N. Melniková-Papoušková:** „Praž před sto lety“, 1935, Orbis, str. 359—5, se 112 obrázky. „Ženska rada“, 1935, č. 2—3, str. 51.
175. **Ozvěny jubilea paní Fr. Plamínkové.** „Ženska rada“, 1935, č. 4, 5.
176. **Ženský slovanský tisk a paní Františka Plamínková.** Kniha života. Práce a osobnost F. F. Plamínkové. 1875—1935. Praha. I.—II. část, str. 443—446.
177. **Dr. Jaromír Doležal:** „Pani Masarykova a Kobiety Czeskie“, **Sofie Russova:** „Naši vyznační žinky“ a j. „Ženska rada“, 1935, č. 2—3, str. 46.
178. **Marie, jugoslovanská královna jako matka a hospodyně** (podle slovinského Ženského Almanachu), „Ženský obzor“, 1935, č. 5.
179. **Ян Шнобр** (сучасний чеський поет), „Давони“, 1935, ч. 1, Львів.
180. **Український дитячий притулок у Подебрадах**, „Нова Хата“, 1935, ч. 7, Львів.
181. **Марія**, югослов'янська королева, як мати і господиня, „Жіноча Доля“, 1935, ч. 4.
182. **Франтішка Пламінкова**, „Жіноча Доля“, 1935, ч. 5, Коломия.
183. **Білгород серце Югославії** (мої вражіння), „Жіноча Доля“. 1935, ч.ч. 6—7.
184. **Олена Мароті-Шольтесова**. „Жіноча Доля“, 1935, ч. 7.
185. **Великодні звичаї в Чехословаччині**. „Жіноча Доля“, 1935, ч.ч. 8—9.
186. **Білгород: Майка; Школи „Домачица“**. „Жіноча Доля“, 1935, ч. 10.
187. **Франтішка Пламінкова**, збірник, В-во Чесько-Українська Книга, Прага, 1935, ст. 32.

188. Др. Ян Славік, чеський видатний історик. „Діло“, 1935, ч. , Львів.
То же, „Свобода“, 1935, ч. 121, Америка.
189. Сетон Ватсон, англійський видатний історик. „Діло“, 1935, ч. 133, Львів.
190. Рабіндранат Тагор про жінку. „Жінка“, 1935, ч. 7, Львів.
191. Загреб, осередок хорватської культури. „Жіноча Доля“, 1935, ч. 11.
192. **Statistika češkoslovaške književne produkcije za leto 1933.** „Slovenec“, 1935, št. 21. Ljubljana.
193. **Češka Akademie věd.** „Slovenec“, 1935, št. 35, Ljubljana.
194. **Maria Antoinette v češki drami.** „Jutro“, 1935, št. 41. Ljubljana.
195. Богумла Смоларжова-Чапкова: „Жіноча Доля“, 1935, ч. 12.
196. Любича і Даница Янковичеви: „Народні гри“. „Жіноча Доля“, 1935, ч. 12.
197. **Růžena Jesenská:** „Ženski Svet“. 1935, št. 7—8. Ljubljana.

OBSAH:

Z Prahy do Lublaně	5
Bílá Lublaň	12
Na pobřeží tyrkysového Jadranu	25
Záhřeb, středisko charvátské kultury	44
Bělehrad, srdce Jugoslavie	58
Ženský tisk	85
Od téže autorky	95

ВИДАВНИЦТВО

»Чесько-Українська Книга«

має на складі:

1. M. Omelčenková, Česko-Ukrajinské styky, 40 str., cena Kč 3.—.
2. Карель Гавлічек-Боровський. Вибір поезій, перекл. І. Франка. 190 стор., 130 ілюстр., ц. 25 к. ч.
3. Г. Омельченко, Історія тексту й перше («Лішкове») видання поеми Карла Гавлічка-Боровського „Křest sv. Vladimíra“, 31 стор., ц. 5 к. ч.
4. Hr. Omelčenko, První tři redakce „Křtu sv. Vladimíra“ Karla Havlíčka Borovského, 19 str., cena 5 Kč.
5. Т. Г. Масарик, Як працювати, перекл. Г. Омельченка, 128 стор., ц. 10 к. ч.
6. Яків Кухаренко, Твори, 144 стор., 5 ілюстр., ц. 18 к. ч.
8. М. Омельченкова, Вибір фаху, з ілюстр., 45 стор., ц. 2 к. ч.
9. Шкільництво на Кубані, 16 стор., з ілюстр., ц. 1 к. ч.
10. Збірник »Хвилі Кубані«, 32 стор., з ілюстр., ц. 5 к. ч.

11. М. Омельченкова, Т. Г. Масарик, 428 стор., 75 ілюстр., ц. 45 к. ч.
12. М. Омельченкова, Т. Г. Масарик як журналіст (літографовано, видано в Науковому Збірникові Укр. Соц. Інст.) 45 стор., ц. 5 к. ч.
13. Г. Омельченко, Роман Ал. Ірасека «Темно» (літографовано, видано в Науковому Збірникові Укр. Соціологічного Інституту), 33 стор., ц. 5 к. ч.
14. «Наша пісня», Репертуар Кубанських Козаків, десяток перший, 16 стор., ц. 10 к. ч.
15. «Наша пісня», Реперт. Куб. Козаків, Десяток другий, 16 стор., ц. 10 к. ч.
16. «Наша пісня», збірник українських народніх дум і пісень з проводом бандури — видання Т-ва «Кобзар», 24 стор., ц. 10 к. ч.
17. Д-р Симон Наріжний: Ярослав Голь, 1931, стор. 47, ц. 6 к. ч.
18. Hryhoryj Omelčenko: Dějiny textu „Křest sv. Vladimíra“ Karla Havlíčka Borovského, 1933, str. 660, cena 300 Kč.
19. Г. Омельченко, Ян Православ Ковбек і його українські симпатії. 24 стор., ц. 5 к. ч.
20. Г. Омельченко, Едвард Бенеш. 1934, р. ст. XVI+152, ц. 15 к. ч.
21. М. Omelčenková: Mé dojmy z Jugoslavie, 104 str., 43 obr., cena 15 Kč.

Склад В-ва Чесько-Українська Книга,
Praha XI., Jičínská 18.